

Latvijas Universitāte
Vēstures un Filozofijas fakultāte
Arheoloģijas un vēstures palīgdisciplīnu katedra

Vēstures bakalaura
studiju programmas
3. kursa studente
Rita Mihaloviča
(stud.apliec.nr. rm05019)

BAKALaura DARBS

***Kultūra un izglītības sistēma
Atašienes pagastā 20.gs.20.- 50. gados***

Bakalaura darba vadītāja:
Lekt. ***L. Pērkone***

Rīga, 2008

Anotācija

Darbā „Kultūra un izglītības sistēma Atašienes pagastā 20.gs. 20-50. gados” tiek apzinātas un analizētas kultūras un izglītības iespējas Jēkabpils rajona Atašienes pagasta teritorijā no 20.gs.20.gadiem līdz 20 gs. 50. gadiem, kā centrālo objektu aplūkojot Marinzejas pili, jo tēma ir minimāli pētīta, darbs būs noderīgs Atašienes gidiem un tūristiem.

Darba gaitā iegūtie secinājumiem

- lielākais Atašienes pagasta kultūras un izglītības virzītājspēks 20.gs. sākumā bija Latgales atmoda;
- 20.gs. 20.gados Atašienē noteicošās bija 6 mazās skolas, taču centrā nostājās Brāļu Skrindu pamatskola, ar kodolīgu un kompetentu skolotāju kolektīvu, kas būtībā virzīja pagasta izaugsmi;
- 20.gs. 30. gados aktīvi darbojās aizsargi, mazpulks, baznīcas koris, ko noteica Atašienes iedzīvotāju aktīvā vēlme mācīties;
- kara gadi pārmainīja pilnīgi visas dzīves sfēras- skolas komunistiskā ikdiena, darbs kolhozos, ļeņinisms-marksisms, deportācijas, trūkums, nabadzība, stagnācija, kultūras diapazona maiņa- galvenie atslēgvārdi 20.gs. 40.-50.gadiem;
- vārdi „*kultūra*” un „*izglītība*” Atašienē 20.gs. 20.-50. gados var tik lietoti kā sinonīmi, jo izglītības institūcijas bija autoritāte.

Annotation

In the bachelor work “Culture and Education System in Civil Parish Atasiene in 20th Century Year’s 20-50” author gather information and analyze cultural life and education system in territory of Atasiene from 20th century Years 20 till 50 and castle Marinzeja as the central object because author comes from Atasiene, theme isn’t explored and this work will be useful for guides of Atasiene while there’re coming many tourists.

The conclusions of the research:

- impulsive force for culture and education was Latgale’s revival in the beginning of 20th century;
- in the years 20th the most important cultural level were six small schools but at the same time central place occupied Bralu Skrindu primary school with succinct and proficient collective of teachers who fundamentally directed progress in Atasiene;
- 20th century years 30th very progressive were defender’s organization, small regiment, the choir of church what is attributable with wish to learn as much as you can;
- the years of war changed totally everything- communistically educated children, work in kolkhoz, Leninism- Marxism theory, deportations, penury, poverty, stagnation, the change of cultural diapason- these are the keywords of 20th century year’s 40-50;
- words “*culture*” and “*education*” can be used like synonyms because education institutions were authority.

Satura rādītājs

Ievads.....	1
Literatūras un avotu apskats.....	4
1. Latgales atmoda- Atašienes kultūras un izglītības pirmsākumi.....	7
2. Atašienes pagasts 20. gs. 20. gados.....	14
3. 20.gs.30. gadi.....	19
4. Katoļu baznīcas loma pagasta dzīvē starpkaru periodā.....	27
5. Okupāciju laiks: 1940.-49. gadi.....	29
5.1. Pēckara gadi.....	32
5.2. Komunistisko represiju ietekme uz skolas un sabiedrisko dzīvi.....	38
6. 50. gadi- Andreja Dripes atmiņas.....	40
Nobeigums.....	47
Avotu un literatūras saraksts.....	50
Pielikumi.....	53

Ievads

Katram sevi cienošam cilvēkam, arī tādām, kam vēsture interesē virspusēji, ir jāzina kaut kas par vietu, kurā viņš ir dzimis, audzis un attīstījies, lai spētu objektīvi novērtēt un izprast sava pagasta, pilsētas izaugsmi, tā var paplašināt savu redzesloku un paaugstināt intelekta līmeni. Lai pētītu un analizētu kaut ko lielu, ir jāsāk ar tuvāko un mazāko, kas ir blakus ikdienā, un liekas tik pašsaprotams, bet reizē liek uzdot simtiem jautājumu. Ja šāda veida pētījumi būtu par katru Latvijas pagastu, kopā izveidotos perfekta sistēma, kurā ikviens varētu atrast informāciju par procesiem, konkrētiem cilvēkiem jebkurā laika posmā un jebkurā dislokācijas punktā.

Bakalaura darba tēma skar pavisam nelielu daļu no Latvijas vēstures, bet ir bezgala svarīga- „**Kultūra un izglītības sistēma Atašienē 20.gs. 20.- 50. gados**”.

Atašienes pagasts atrodas Jēkabpils rajonā, 3 km attālumā no Rēzeknes šosejas (*skat. attēlu Nr.1.*). Tā centrālā vieta laiku laikos ir bijusi Marinzejas pils (Mariensee) (*skat. attēlu nr.2*), gan kā grāfa Josefa Kazimira Pētera Borha rezidence, gan kā pirmā lielā skola 20.gs.20.gados, gan centrālā vieta kara gados, kad pils telpās atradās hospitālis.

Ļoti nozīmīga loma bakalaura darbā atvēlēta Marinzejas pilij. Muižas ēkas celtas no 1845.-1847. gadam, zemnieku rokām. Ilgu laiku Atašienes bērniem vispār nebija iespējams apmeklēt skolu savu māju tuvumā, vienīgā skola 19.gs. beigās bija pieejama 15 km attālumā- Stirnienē, kur tā tika dibināta jau 1866. gadā. Atašienē skolu nodibināja tikai 1904. gadā- Marinzejas muižas teritorijā (tā pastāvēja aptuveni gadu). Līdz ar pirmajām skolām sākās kultūras atmoda. Atašienes vidusskola Marinzejas pilī pastāv vēl joprojām, tajā mācījusies bakalaura darba autore un viņas ģimene paaudžu paaudzēs, kas skolu izpēti Atašienē padara vēl interesantāku un personiskāku. Bakalaura darbs ir turpinājums kursa darbiem par Borhu dzimtas vēsturi Atašienes pagastā un izglītības iespējām no 19. gs. beigām līdz 50. gadiem.

Tieši skolās vislabāk var redzēt kultūras līmeni, varu maiņas, ideoloģiju ietekmi. Izglītības iestādes ir tās, kas ieaudzina bērnos vērtības, kas nepieciešamas tautas pastāvēšanai un izaugsmei- patriotismu, pašvērtību un tiekšanos pēc arvien plašākām zināšanām. Fascinējošs ir starpkaru perioda skolotāju darbs un pašizliedzība, kas liekas gluži neiespējama mūsdienās valdošās iekārtas dēļ.

Bakalaura darba mērķis ir *apzināt un analizēt kultūras un izglītības sistēmu un tās radītās iespējas Atašienes teritorijā no 20.gs.20.gadiem līdz 20 gs. 50. gadiem, kā centrālo objektu aplūkojot Marinzejas pili.*

Bakalaura darba uzdevumi ir:

- analizēt Latgales izglītības sistēmas vispārējo situāciju Latgales atmodas laikā, tās ietekmi uz latgaliešu izglītības iegūšanu un saistību ar Atašienes pagasta skolām, kā arī apzināt no Atašienes nākušos atmodas darbiniekus;
- novērtēt izglītības iespējas Atašienes pagasta teritorijā- izmantojot atmiņu stāstījumus raksturot 6 mazās skoliņas 20. gs. sākumā, ;
- izpētīt Marinzejas pils nozīmi Atašienes pagasta vēsturē, kā lielāko kultūras un mācību iestādi tuvākajā apkaimē 20., 30. gados.
- iezīmēt baznīcas un reliģijas ietekmi pagasta dzīvē;
- izprast un analizēt okupācijas laika skolas dzīvi;
- analizēt rakstnieka Andreja Dripes atmiņas par Atašieni 50. gados.

Darbā izmantotās pētniecības metodes: avotu un literatūras analīze, intervijas, atmiņu stāstījumu analīze, attēlu analīze, ēku un telpu analīze. Darbs zinātniskās literatūras trūkuma dēļ ir izteikti avotpētniecisks.

Darba struktūra atbilst izvirzītiem uzdevumiem: 1. nodaļā apskatīta Latgales atmoda 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā, tās ietekmē izveidojušos skolu Stirnienē 1866. gadā, kurā mācījās turīgāko Atašienes zemnieku bērni. Tas bija pirmais impulss Atašienes pagasta kultūras attīstībā. 2. nodaļā analizēti 20.gs.20. gadi, kad sākās ļoti aktīva un spēcīga kultūras un izglītības politika- dibinājās baznīcas koris, aktīvi darbojās Katoļu jaunatnes biedrība. 3. nodaļā analizēti 20.gs. 30. gadi- Atašienes pagasta skolu sastāvs, attīstība, izmaiņas, Atašienes iedzīvotāju pašdarbības izpausmes- dramatiskie pulciņi, kas centrējās Brāļu Skrindu 6klasīgajā pamatskolā, baznīcas koris, kura sastāvā dziedāja 50 cilvēki, sadzīviskā puse- veikali, frizētavas, tirgus, zaļumballes. 4. nodaļā sniegts paskaidrojums par spēcīgo reliģijas ietekmi Atašienes pagasta iedzīvotāju jebkurā dzīves sfērā. Darbs turpinās ar kara laika posmu, tā izraisītajām pārmaiņām un cilvēku paniku par ierastās vides fundamentālajām izmaiņām. Bakalaura darba noslēgumā ieskicēti 20. gs. 50. gadi, izmantojot rakstnieka Andreja Dripes dienasgrāmatas formā rakstīto grāmatu „Bez skaistas maskas”, kā arī bijušo skolotāju atmiņas un Atašienes 6. klašu pamatskolas pavēļu un rīkojumu grāmatas.

Hronoloģiskie ietvari noteikti sākot ar 20.gs. 20. gadiem, kad Atašienē pastāvēja 6 mazās skolas, un beidzas ar 50. gadu sākumu, jo tieši kara laika pārmaiņas izmainīja pagasta dzīvi, skolās mainījās mācību priekšmeti un mainījās ikdiena, kas ietekmējusi to, kā Atašienes pagasts un Brāļu Skrindu Atašienes vidusskola eksistē šodien. Šis laika ietvars ļauj parādīt dramatiskās pārmaiņas pagasta dzīvē, salīdzinot 20., 30. gadus ar pēckara posmu un 50. gadiem. Taču hronoloģiskās līnijas jāvelk vēl tālāk pagātnē, līdz ar Latgales atmodu 19.gs. beigās un pirmās skolas dibināšanu Atašienes

apkaimē- Stirnienes pamatskolu, sekojoši pirmo skolu dibināšanu tieši Atašienē 1904. gadā, jo tieši Latgales atmodas iespaidā attīstījās turpmākie procesi Atašienē, un lielākā daļa skolotāju, kas nesa visu Atašienes izglītības un kultūras dzīvi 20.,30.gados, bija palikuši no 19.gs. beigām-20.gs.sākuma.

Tā kā Marinzejas pils ir “Latvijas piļu un muižu asociācijā”, Atašieni apmeklē arvien vairāk tūristu, šis darbs būs noderīgs Atašienes gidiem un viesiem.

Avotu un literatūras apskats

Sekojojot darba struktūrai, par Latgales atmodas periodu un spožākajām personībām tajā- Franci Trasūnu, Kazimiru Skrindu, Antonu Skrindu, Rancānu uc., daudz informācijas ir atrodamā 20.gs. sākumā Rēzeknē izdotajā avīzē „Latgolas Škola”¹, kas bija pieejama ikvienai skolai Latgalē. Tas ir publicētais avots, kurā raksturotas Latgales skolas, notiekošie kultūras pasākumi, latgaliešu valodā izdotās grāmatas, aktuālākie notikumi, vēstures apraksti. Daudz diskusiju ir par latgaliešu valodu, kā valsts valodu, tās īpatnībām un latgaliešu valodas izmantošanu skolās. „Latgolas Školā” gandrīz katrā numurā ir aprakstīti Latgales atmodas varoņi- sevišķi Trasūns un Skrindas, kas tiek atzinīgi raksturoti katrā numurā, kas ir gluži dabiski, jo iepriekš tieši no latgaliešu vidus šādu personību nav bijis- spējīgas modināt latgaliešos pašapziņu un nacionālās jūtas. Liela vērība tiek pievērsta ticībai, lielākoties katoļu priesteri ir rakstu autori. Avīze uzskatāmi demonstrē to, ka latgalieši ir lepni par saviem sasniegumiem un vēlas, lai Latgale būtu pilntiesīga Latvijas sastāvdaļa, un tās varoņi nekad netiku aizmirsti un būtu pienācīgi novērtēti. Arī Atašienes pamatskola dažkārt tiek pieminēta-saistībā ar gaidāmajiem vai notikušajiem kultūras pasākumiem.

Literatūra galvenokārt ir teorētiskā bāze, bet atmiņas, intervijas un attēlu analīze ir praktiskā bāze. Avoti ir ticami, jo katra intervija un atmiņu stāstījums ir no paša cilvēka pieredzes. Bieži ir tā, ka vecākā gadagājuma cilvēki neatceras to, kas noticis pēdējā laikā, bet atceras gadu desmitiem senus pagātnes notikumus, piemēram, Monika Veikšina, kurai nākošajā gadā apritēs 100 gadi, bez aizķeršanās varēja noskaitīt dzejoli, kas tika iemācīts 7 gadu vecumā. Atmiņas un intervijas ir subjektīvi avoti, taču salīdzinot tos var nonākt pie kopsaucēja, kas parāda patieso situāciju.

Svarīgākās atmiņas sniedza 1938. gada skolas absolvents Jānis Saulītis, 1934. gada absolvente Agnese Mikažāne, Konstancija Kozuliņa (dzimusi 1913. gadā), Olga Broka (sākusi mācības 1924./1925. gadā), Antons Zalāns (dzimis 1900. gadā), skolotāja Velta Lācgalve (skolā strādāt sāka no 1937. gadā), Veronika Strenberga, kas 20.gs.20. gados dzīvojusi pils telpās un palīdzējusi savai mātei apkurināt un iztīrīt pils telpas, 1938. gada absolvents Karasavevs K., Bronislava Krūmiņa (dzimusi 1926. gadā), Anna Indāne (dzimusi 1931. gadā), Eliašs Bernāns (dzimis 1921. gadā), Paulīne Bernāne (dzimusi 1923. gadā), Monika Veikšina (dzimusi 1909. gadā), Pēteris Višņevskis (dzimis 1936. gadā), Ģertrūde Tūmiņa (dzimusi 1921. gadā), Marija Višņevska (dzimusi 1934. gadā), Rīta Seņkova (dzimusi 1932. gadā). Visi šie cilvēki ir piedzīvojuši notikumus, kas saistīti ar bakalaura darba hronoloģiskajām robežām un tāpēc viņu atmiņas kā avoti ir ļoti ticami. Uzklusītās atmiņas darba autorei sniedza emocionālu gandarījumu un lika vēl vairāk novērtēt dzīvas vēstures liecības, ne tikai sausus faktus- abi šie faktori nevar pastāvēt viens bez otra.

¹ Latgolas Škola.1925.gada aprīlis, 1935. gada novembris.

Nozīmīgs publicētais avots, kas atklāj Atašienes skolu 50. gados, bet nav zinātniska literatūra, ir Andreja Dripes atmiņas¹. Rakstnieks A. Dripe šajā laika periodā strādājis toreizējā Atašienes centra skolā, un grāmatā izklāsta savas atmiņas, iespaidus un vērtējumus, kas gan, protams, ir ļoti subjektīvi. Darba laiks Atašienē aprakstīts grāmatas „Bez skaistas maskas” 3. daļā ar nosaukumu „Atašienes gads”. Daudz ir netaktisku piezīmju un negatīvu raksturojumu par A. Dripes bijušajiem kolēģiem, taču katram ir savs viedoklis par procesiem apkārt, un darbu rakstot, jāņem vērā arī tas. Tomēr kopumā, izmantojot šo darbu, var ļoti labi saprast 20.gs.50.gadu grūtības un sevišķi skolēnu smago darbu kolhozos. Tajā pašā laikā atzīmējams arī Atašienes 50. gadu apraksts, kas sakrīt ar bijušo skolotāju atmiņām.

Par starpkara perioda Atašienes sadzīvi, kultūru un izglītību raksta autore Skaidrīte Gailīte grāmatā „Viens vienīgs elpas vilciens.”² Grāmatā aprakstīts kādas ģimenes dzīvesstāsts, vārdi gan ir manīti, taču varoņos var atšifrēt Atašienē zināmus cilvēkus. Grāmata nav biogrāfija, taču tā sniedz būtisku ieskatu Atašienes vēsturē, sākot no muižas laikiem 19. gs. beigās.

Daudz tika izmantoti tagadējās Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli- pavēļu grāmatas (senākās ir tikai no 1945. gada, jo kara gados tika iznīcinātas), iepriekšējo gadu protokoli, sēžu grāmatas, pavēļu grāmatas³, nelielā skolas muzeja materiāli⁴, Varakļānu novadpētniecības materiāli⁵, Stirnienes pamatskolas materiāli⁶.

Nozīmīgs avots, kas saistīts ar izglītību starpkaru periodā, ir Rēzeknes bibliotēkas krājumā atrodamie pārskati par skolu departamenta darbību sākot no 1919. gada. Tas ir izglītības ministrijas izdevums, kas parāda visus Latvijas izglītības iestādēs notiekošos procesus, statistikas rādītājus, tabulas, rīkojumus, pavēles. Diagrammas un tekstuālā daļa iedalīta atbilstoši Latvijas novadiem, tāpēc iespējams redzēt konkrētus Latgales rādītājus, bet atsevišķi par Atašieni informācijas ir ļoti maz, tāpēc no trijiem izmantotajiem pārskatiem, 23. VII 1919- 7.VIII 1924, no 1926. gada beigām līdz 1930. gada 1. janvārim, 1930.gada 1. janvāra līdz 1938. gada 1. janvārim, lietderīgākā informācija bija kopumā par skolu sistēmu, Atašienes gadījumā- pamatskolu galvenajiem principiem, skolotāju algām, kas atšķīrās pamatskolās un vidusskolās, mācību priekšmetiem, dažādiem pulciņiem uc⁷.

¹ Dripe A. Bez skaistas maskas-3.-R., 1994

² Gailīte S. Viens vienīgs elpas vilciens.- R., 2000

³ Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas pavēļu un pedagoģisko sēžu protokoli no 1945.- 1952. gadam; 1946. gada tautas izglītības nodaļas pavēle; 1946. gada 30.aprīļa pedagoģiskās sēdes protokols

⁴ Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas vēstures stūrīša materiāli

⁵ Varakļānu novadpētniecības materiāli

⁶ Stirnienes pamatskolas materiāli

⁷ Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, IV posms.-R., 1938;

Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, III posms.-R., 1930; Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats 23.VII.1919-7.VII.1924.-R.(b.g.)

Svarīgi ir arī attēli un fotogrāfijas no Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas arhīva, A.Indānes, P.Bernānes, R.Seņkovas, E.Poča personīgajiem arhīviem, kas parāda skolas ēku stāvokli, skolēnu apģērbu, galvenās ārpusklases nodarbības utt. Neliela daļa no šīs grupas avotiem atrodami kursa darba pielikumā.

Par reliģijas nozīmi liecina laikraksts „Katōļu Dzeive”, ko izdeva Rīgā un kas bija populārs visā Latvijā. To abonēja ļoti daudzi Atašienes iedzīvotāji starpkaru periodā. Svarīgākais raksts ir par Atašienes katoļu baznīcas iesvētīšanu.¹ Katram sevi cienošam katolim pastnieks regulāri piegādāja laikrakstu, kurā bija atrodama informācija par visu aktuālo katoļu baznīcā.

Par pedagoģiskās domas attīstību un vēsturi, informācija meklējama ar pedagoģijas vēsturi saistītās grāmatās: izmantoti tika Stara, Ūsiņa, Žukova², kā arī Žukova un Kopelovičas darbi par pedagoģijas vēsturi³. Tajās kopumā atrodamas tendences visā Latvijā, un pa atsevišķiem reģioniem. Informācija ir vispārīga, apkopjoša.

1. Latgales atmoda- Atašienes kultūras un izglītības pirmsākumi

Latgale vienmēr ir bijusi nošķirta no pārējiem novadiem un gājusi citu attīstības ceļu. Kamēr Kurzemē un Vidzemē strauji auga inteliģences līmenis un noritēja pārveidojumi izglītībā, Latgalē šie procesi vēl bija tikko sajūtami. Tieši notikumi Latgales atmodas laikā bija noteicošie, lai sāktos

¹ Gendejs S. Atašines bazneicas īsvēteišona//Katōļu dzeive.(b.g.)

² Staris A., Ūsiņš V., Žukovs L.Skolas un izglītība Latvijā(1900-1920).-R.,2000

³ Žukovs L., Kopeloviča A.Pedagoģiskā doma Latvijā.-R.,1997

kultūras un izglītības procesi arī Atašienes zemniekiem. Ikvienā vēstures procesā ir jārūnā par cēloņiem, šajā gadījumā galvenais cēlonis Atašienes pagasta kultūras attīstībā- Latgales atmoda.

Spēcīgā pārkrievošanas politika, 40 gadus ilga drukas aizliegums no 1865. līdz 1904. gadam un savas inteliģences trūkums bremzēja Latgales attīstību. Šis novads vairākus gadsimtus atradās gan Polijas, gan Cariskās Krievijas sastāvā. No 1772. līdz 1917. gadam Latgale bija Vitebskas guberņas tāle nomale¹.

Pirmie tautas tradīciju folkloras vērtību saglabāšanu un uzturēšanu 19. gs. otrajā pusē aizsāka t.s. tautas dziesminieki- V.Luika, J.Seiļs, F.Šķesters, J.Salinieks, Jurdžs, Miglinieks². 19. gs. nogalē daudzi latgalieši, meklējot darbu, izbrauca ārpus Latgales. Īpaši iecienīta vieta bija Pēterburga, kur arī veidojās latgaliešu atmodas darbinieku kodols. Pirmie latgaliešu atmodas darbinieki galvenokārt bija priesteri, kuri ieguva izglītību Pēterburgas Garīgajā seminārā un Garīgajā akadēmijā. Ievērojamākie bija F. Trasūns, N. Rancāns, K. Skrinda, P.Smelters, F. Kemps u.c³. Viņi bija pirmie, kas par savu uzdevumu uzskatīja saglabāt latgaliešos nacionālo pašapziņu un neļaut tiem asimilēties krievu vidū. Pēterburgā K.Skrinda organizēja latgaliešu bērniem pirmās pakāpes pamatskolu, kursus latgaliešu izloksnē, kā arī skolotāju sagatavošanas kursus, kuros mācījās latgaliešu jaunatne. 1903. gadā izveidojās „Pēterburgas muzikalistiskā biedrība”, kurā apvienojās latgaliešu inteliģence⁴. Par skolotājiem galvenokārt strādāja Pleskavas un Smoļenskas skolotāju semināru absolventi, dažkārt arī Baltijas guberņu skolotāju semināra beidzēji. Pēc 1905. gada revolūcijas Latgalē strauji pieauga zemākā tipa tautskolu- pagastskolu- skaits, lai gan to izglītojošā vērtība bija niecīga. Tās ļoti atpalika no Baltijas tautskolām, kurās bija internāts un dzīvokļi skolotājiem. Latgalē skolas darbojās lielākoties īrētās zemnieku mājās, kurās bija 2-3 telpas. Katrā skolā mācījās 40-50 bērni. Viens skolēns mācību gadā ziemas mēnešos maksāja 14-16 rubļus. Skolās strādājošie krievu tautības skolotāji nezināja latviešu valodu, skolotājiem vispār bija aizliegts skolā runāt latviski, tas negatīvi ietekmēja skolēnu sekmes, bieži tautskolu beigušie skolēni pēc pāris gadiem neprata pat parakstīties.⁵

1

1 Staris A., Ūsiņš V., Žukovs L.Skolas un izglītība Latvijā(1900-1920).-R.,2000- 146 lpp

2 Turpat- 145 lpp

3 Zīdūns.V.Bēzmalis.Latgolīšu literature un tās ražotāji.(b.v.) 1928- 20 lpp

4 Apeļs. Bruoļi Skrindas//Latgales Škola,1935- 14 lpp

5 Žukovs L., Kopeloviča A.Pedagoģiskā doma Latvijā.-R.,1997- 222 lpp

2

3

4

⁵ Žukovs L., Kopeloviča A.Pedagoģiskā doma Latvijā.-R.,1997- 222 lpp

Pēc drukas aizlieguma atcelšanas F. Kemps un K. Skrinda izdeva avīzi „Gaisma”, tās pirmais numurs iznāca 1905. gada 27. novembrī¹. Ar šo avīzi Latgales sētās brīvi ienāva drukātais vārds. Avīze modināja latgaliešos pašapziņu, aicināja izglītoties, uz kopdarbību savas valodas izkopšanā-izskanēja aicinājumi uz skolām nākt strādāt skolotājiem no Vidzemes un Kurzemes.

1906. gada 15. februārī N. Rancāns izdeva avīzi „Sākla”². Tas bija garīga satura izdevums, bet galvenokārt avīze aicināja latgaliešus mācīties.

Latgaliešu tautības priesteri gatavojās izdot avīzi „Auseklis”, par kuras redaktoru tika izraudzīts F. Trasūns. Šo izdevumu atbalstīja visa nacionāli domājošā garīdzniecība.³

1907. gada augustā latgalieši palika bez savas avīzes, ko nedrīkstēja pieļaut. Aglonā sapulcējušies priesteri izlēma izdot avīzi „Dryva”- redaktors bija Kazimirs Skrinda⁴.

1907. gadā N.Rancānu pārcēla uz Rēzekni par Rēzeknes draudzes dekānu. Jau septembrī viņš nodibināja Rēzeknes draudzes skolu. Skolā tika uzņemti tikai katoļticīgie- 8-15 gadus veci. Mācības šajā skolā bija bezmaksas un skola pastāvēja līdz Latvijas Republikas nodibināšanai. 1910. gadā Rancāns nodibināja Greiškānu divgadīgo zemkopības skolu⁵.

Īpaša vieta Latgales atmodas periodā bija Rēzeknes tirdzniecības skolai, kas sāka darboties 1907. gadā, ko vadīja Baltijas semināra absolvents J. Kalniņš, pēc Kalniņa nāves 1909. gadā skolai radās finansiālas grūtības, ar kurām tikt galā palīdzēja Rancāna dibinātā katoļu labdarības biedrība.⁶

Pieauga latgaliešu interese par izglītību. Ja Rēzeknes Tirdzniecības skolā 1908. gadā latgaliešu bija tikai ¼ daļa, tad 1909. gadā jau puse skolēnu bija latgalieši⁷. 1907. gadā Krievijas izglītības ministrija apstiprināja nolikumu par pirmmācības skolām cittautiešiem. Tās bija vienklasīgas un divklasīgas⁸. Mācības tajās notika mātes valodā, šis nolikums neattiecās uz Vitebskas guberņu. F.Trasūns rakstīja: „Lai šis nolikums attiektos arī uz Latgali, jāaktivizējas vietējiem iedzīvotājiem.”⁹ 1908. gadā Vitebskas tautskolas direkcija slēdza Latgales privātās skolas, protestēdamas pret skolu direkcijas lēmumu. Trasūns izvirzīja prasības, lai tautskolās par skolotājiem strādātu latvieši un skolēni vismaz divus līdz trīs gadus mācītos mātes valodā¹⁰.

¹ Staris A., Ūsiņš V., Žukovs L.Skolas un izglītība Latvijā(1900-1920).-R.,2000- 150 lpp

² Turpat- 151 lpp

³ Turpat

⁴ Apeļs. Bruoļi Skrindas//Latgales Škola,1935- 14 lpp

⁵ Žukovs L., Kopeloviča A.Pedagoģiskā doma Latvijā.-R.,1997- 220 lpp

⁶ Turpat

⁷ Žukovs L., Kopeloviča A.Pedagoģiskā doma Latvijā.-R.,1997- 220 lpp

⁸ Turpat

⁹ Zīdūns.V.Bēzmalis.Latgolišu literature un tās ražotāji.(b.v.) 1928- 18 lpp

¹⁰ Zīdūns.V.Bēzmalis.Latgolišu literature un tās ražotāji.(b.v.) 1928- 21 lpp

1911. gada 18. janvārī veiktā tautskolu uzskaitē Krievijas impērijā dod skaidru ieskatu par tautas izglītību Latgalē. Pavisam pēc tautskolu klases žurnāliem 349 dažāda tipa tautskolās mācījās 20009 skolēni, tajā skaitā 6783 meitenes¹.

Bez Tautskolām Latgalē pirms I pasaules kara darbojās 7 ģimnāzijas, 1 reālskola, 1 zemkopības skola, 2 tirdzniecības skolas, 1 komercskola, Verhovska diedāšanas kursi². 1912. gadā Latgaliešu atmodas kustībā vērojams atslābums. Inteliģences vidū izveidojās zināma nogrupēšanās. Laicīgās inteliģences daļa pārmeta „Dryvai” pārāk lielu mērenību pret poļu tautības katoļu garīdznieku centieniem pārpoļot garīdzniekus.

Atmodas laikā Latgalē uzplauka rakstniecība. No 1904. gadam līdz 1907. gadam Latgalē galvenokārt izdeva reliģiska satura darbus, vēlāk pieauga laicīgā satura izdevumu skaits.

19 gs. vidū, kad Latgalē jau sāka dibināt skolas, Atašienē tās vēl nebija. Atmodas vēsmas bija jaušamas tikai no avīzēm, un tā kā retais zemnieks tās pasūtīja, apgaismotāju idejas ienāca lēni. Bērni no Atašienes bija spiesti doties uz 15 km tālo Stirnieni. Krievijas impērijas laikā pie Stirnienes pagasta piederēja arī Atašienes un Rudzātu pagasti. Visā plašajā pagastā atradās tikai viena skola, kas dibināta 1866. gadā un atradās Stirnienē, netālu no bijušās pagasta valdes ēkas, labajā ceļa pusē. Skolā bija sešgadīga mācību programma³. Pie skolas bija internāts, kurā dzīvoja skolēni no Atašienes un Rudzātiem. Materiālā bāze tika dota no Stirnienes pagasta pašvaldības un valsts, bet pēc 1905. gada pārvērtībām arī no apriņķa zemes. Piemēram, alga skolotājam tika maksāta no valsts, telpas apkurinātas un grāmatas pirktas no apriņķa zemes naudas⁴.

1898. gadā skolā mācījās apmēram 120 skolēni, mācības notika krievu valodā⁵. Par runāšanu latviski skolēni saņēma sodu- skolā valdīja nūjas disciplīna, par nepaklausību sita ar plaukstu pa seju, padzina no skolas.

Ap 1899. gadu skolā mācījās 60 skolēni, mācības sākās 15 novembrī un beidzās maijā⁶. Divu nedēļu brīvlaiks bija Ziemassvētkos. Pēc pamatskolas tīsgadīgā kursa vajadzēja likt eksāmenus, uz kuriem ieradās inspektors no Rēzeknes. Pēc skolas pabeigšanas lielākā daļa skolēnu mācības nespēja turpināt nabadzības dēļ. Skolā sākumā mācījās tikai zēni, 1869. gadā skolā sāka iet arī meitenes. Pirmās skolnieces bija Olga Breženska no Stirnienes un Emma Puriņa no Atašienes⁷. Stirnienes skolā mācījās arī Lāčplēša ordeņa kavalieris Antons Joksts no Atašienes⁸.

¹ Turpat- 23 lpp

² Staris A., Ūsiņš V., Žukovs L. Skolas un izglītība Latvijā (1900-1920).-R.,2000- 200 lpp

³ Latkovskis D. Nacionālā atmoda Latgalē.-Rēzekne, 1999- 155lpp

⁴ Martas Bataragas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas arhīvs

⁵ Latkovskis D. Nacionālā atmoda Latgalē.-Rēzekne, 1999- 154 lpp

⁶ Turpat.

⁷ Veronikas Kļaviņas atmiņas, Čeveru ģimenes personīgais arhīvs

⁸ Turpat

Varakļānu pilsētas laikrakstā „Vorokļounīts” rubrikā „Pirms simts gadiem” teikts: „Skolās dod savus bērnus atašenieši negrib dot un nedod. Nav kam viņus pamācīt un pamudināt.”¹ Taču reāli, nebija jau nemaz, kur bērnus sūtīt.

Tieši Stirnienes pagasta skolā mācījās Atašienes turīgāko zemnieku bērni. 3 no viņiem kļuva par ievērojamiem un zināmiem ineliģences pārstāvjiem. Jezups Višņevskis (1875-1911) dzimis Atašienes pagasta Lindānu ciemā, viņa vecāki Augusts un Elizabete Višņevski bijuši turīgi lauku māju saimnieki². Tēvs bijis saprātīgs zemnieks, pats pildījis Stirnienes pagasta vecākā amatu un bērnus sūtījis skolā. Jezups Višņevskis ir viens no pirmajiem izglītotajiem virsniekiem novadā- ar kapteiņa pakāpi. Viņš pieskaitāms vecākajiem Latgales latviešu virsniekiem, kuru skaits 19. gs. otrā pusē vēl bija stipri mazs.

Savu pirmo izglītību viņš ieguvis Stirnienes pagasta skolā, kuru vadīja Miķelis Balodis. Skolā valdījis latvisks gars, un arī pagasta skolas audzēkņi vēlāk kļuvuši par latviešu nacionālās kustības sekmētājiem. Stirnienē J. Višņevskis mācījies 3 gadus. Pēc tam turpinājis mācības Jēkabpils pilsētas skolā, pēcāk Pēterpilī kara skolā. Militārās karjeras laikā piedalījies krievu- japāņu karā, dienējis Krimā un Odesā³. Tomēr bieži ciemojies Latgalē, apmeklējis kultūras pasākumus.

Jānis Višņevskis (1861-1914) ir viens no redzamākajiem Latgales kultūras atmodas darbiniekiem ne tikai Latgalē, bet arī Rīgā un Pēterpilī. Redaktori un pirmo latvieši laikrakstu izdevēji Rīgā viņu pazinuši arī kā dzejnieku un atmodas laikmeta rakstnieku⁴. 11 gadu vecumā sācis apmeklēt Stirnienes pagastskolu. Dēlu skolot ieteicis Stirnienes baznīckungs Jāzeps Visockis, kas aktīvi piedalījās skolas mācību darbā. Skolā mācījies no 1872.-1875. gadam, bijis ļoti centīgs- skolu beidza kā labākais skolnieks. Tālāk mācības turpinājis Rēzeknē. Pēc tam bijis viens no pirmajiem latviešiem, kas mācības turpināja Daugavpils reālskolā⁵. Pēterburgā apguvis garīdzniecību, mācījies kopā ar Platpieri un Trasūnu. Lielākais un svarīgākais Jāņa Višņevska panākums ir latviešu valodas privātstundu ieviešana Garīgajā seminārā. Kopā ar Franci Trasūnu viņi divreiz nedēļā lasīja lekcijas apmēram 20 poļu un lietuviešu izcelsmes semināra dalībniekiem, kas savu nākotni par dzēja saistītu ar Latvijas teritorijā esošajām draudzēm⁶. Brīvdienās kopā ar Platpieri un Trasūnu ceļoja pa Latgali, uzturoties tēva mājās Atašienē, pie viņa dzīvojis arī Francis Trasūns. Viņš bijis ļoti labestīgs, dievticīgs cilvēks, kas vienmēr rūpējies par latgaliešu pašlepnumu, tautas tradīciju turpināšanu⁷.

¹ Piļpuks J. Atašienes tumsoņa//Vorokļounīts, 2001. gada marts.

² Latkovskis D. Nacionālā atmoda latgalē II.-Rēzekne, 2002.-19 lpp.

³ Turpat- 20 lpp

⁴ Turpat

⁵ Latkovskis D. Nacionālā atmoda latgalē .-Rēzekne, 1999.-93 lpp.

⁶ Latkovskis D. Nacionālā atmoda Latgalē.-Rēzekne, 1999 -95 lpp.

⁷ Zīdūns. V. Bērzmālis/Latgolīšu literature un tās ražotāji.(b.v.) 1928.Nr.6- 13 lpp.

Inženieri Jezupu Grandānu (1868-1915) latgaliešu nacionālās atmodas darbinieku vidū ievēdis tieši dekāns Jānis Višņevskis¹. Arī viņš nāk no Atašienes pagasta- Grandānu ciema. J. Grandāna ģimene bijusi turīga, un sekojot Višņevsku paraugam, ģimenes galva sūtījis bērnus skolā. No 1878.-1881. gadam mācījies Stirnienes skolā, ļoti labi nokārtojis gala eksāmenus un mācības turpinājis Daugavpils reālskolā, kur iepazinies ar Franci Trasūnu, Aleksandru Platpieri un citiem. Vasaras brīvlaikus viņš pavadīja Atašienē. 1888. gadā Donats Skrinda vedis savu dēlu Kazimiru Skrindu uz Daugavpili pie Jezupa Grandāna, lai palīdzētu K. Skrindam sagatavoties proģimnāzijas eksāmeniem².

Tālāk mācījies Pēterburgas Tehnoloģiskajā institūtā, kur kopā ar citiem latgaliešiem dedzīgi aizstāvēja latviskumu. Pēc institūta beigšanas strādājis Rīgas- Orlas dzelzsceļa dienestā³. Lai gan viņa darba vieta atradās tālu no Latgales, tomēr viņš nekad neatteica palīdzību tiem, kas to lūdza. Kad 1915. gadā pie Jezupa Grandāna vērsās Atašienes baznīckungs Antons Plešinass ar lūgumu palīdzēt Atašiens baznīcas būvēšanas lietās, J. Grandāns izrādīja vislielāko atsaucību⁴.

Lielākie Latgales dižgari nākuši tieši no mazajiem ciemiem, un arī Atašienē Latgales atmodas laikā ir bijuši izglītoti cilvēki. Šajā laika periodā nozīmīga loma ir materiālajam nodrošinājumam- ja zemnieks bija pietiekoši turīgs, lai palaistu bērnus skolā, tad izglītību varēja iegūt. Savukārt nabadzīgākie tā arī vadīja savu ikdienu, nemācēdami ne lasīt, ne rakstīt. Stirnienes skolā pirmo izglītību ieguva trīs atmodas darbinieki, kas nāca no Atašienes. Arī viena no pirmajām meitenēm, kas apguva zinības šajā skolā, bija atašieniete Emma Puriņa. Stirnienē mācījies Lāčplēša ordeņa kavalieris Antons Joksts, tā kā Stirniene ir devusi spēcīgu impulsu pirmajā posmā- no 1866. līdz 1904. gadam, tāpat kā Atašiene ir devusi spēcīgas personības mazajai pagastskolai.

Atašienes skolas pirmsākumi meklējami pirms 1905. gada revolūcijas notikumiem. 1904. gadā zemnieki no Borovkas pusmuižas Atašienē ar sarkaniem karogiem devušies uz Atašienes muižu, kas tolaik piederēja grāfam Teodoram Borham. Ceļā demonstrantiem pievienojušies muižas strādnieki un rentnieki. Zemnieku vadītāji bija Antons Leitāns, Edvarts Krastiņš, Aloizs Kozuliņš un Dubrovskis⁵. Demonstrācijā piedalījās aptuveni 1000 cilvēku, kas ieradušies muižā un piespieduši muižas pārvaldnieku Šverinu parakstīt izvirzītās prasības- paaustināt darba algu lauksaimniekiem, pezemināt retes maksu, atvērt skolu zemnieku bērniem⁶. Paša grāfa muižā nav bijis. 1904. gadā skola zemnieku bērniem patiešām tika atvērta, tajā strādāja viens skolotājs un mācījās neliels skaits

¹ Latkovskis D. Nacionālā atmoda Latgalē.-Rēzekne, 1999- 155lpp.

² Turpat- 156 lpp.

³ Turpat- 157 lpp.

⁴ Latkovskis D. Nacionālā atmoda Latgalē.-Rēzekne, 1999 -95 lpp.

⁵ Varakļānu muzeja novadpētniecības materiāli

⁶ Staņislava Podnieka atmiņas, I.Mihalovičas personīgais arhīvs

bērnu no tuvākās apkaimes. Skolā mācījušies 19. gs. 90. gados dzimušie bērni. Skola atradusies tagadējā internāta ēkā- jautājums rodas apstākļi, ka skolu zemniekiem atvērta muižas teritorijā, bet vairāk izpētot Borhu dzimtas vēsturi, noskaidrojās, ka pēdējais Marinzejas pils īpašnieks grāfs Teodors Borhs visvairāk interesējās par kāršu spēli un muižas saimnieciskās lietas viņu interesēja visai maz. Vismaz vietējo iedzīvotāju atmiņā grāfs palicis kā vieglprātīgs kāršu pēlmanis un ātru zirgu cienītājs, bet labs cilvēks. Šajā skolā mācījies Jāzeps Spalviņš¹. Katram bērnam līdzī bijusi lādīte ar pārtiku un skolas piederumiem. Diemžēl nav izdevies neko tuvāk noskaidrot par Atašienes pirmo skolu- kādi skolēni tur mācījās, kādi bija mācību priekšmeti.

Pēc nepilna gada, sākoties kontrrevolucionāru uzbrukumam, skolu slēdza. Galvenie revolūcijas aktīvisti tika pērti un mocīti pie akmens dzirnavām, kas atrodas Marinzejas pils tuvumā².

Tāpat arī nav zināms, kurā gadā nodibināja Tautskolu Zalānos, kas līdz I pasaules karam bija vienīgā skola Atašienē. Skolas vēstures materiālos minēts 1906. gads³. Kā toreiz pierasts, skola atradās koka guļbūves ēkā. Mācības notika krievu valodā, latviski sarunāties skolēniem bija aizliegts, ne tikai starpbrīžos, bet arī ejot uz mājām. Galvenie mācību priekšmeti bija krievu valoda, rēķināšana, ticības mācība uc. Mācību ilgums bija 3 gadi, skolēni bijuši nodrošināti ar mācību materiāliem un rakstāmpiederumiem, pašiem nekas nav bijis jāpērk. Vēstures stundās mācīta tikai Krievijas vēsture, un ļoti pamatīgi, jo bijušais skolēns S. Podnieks vēl 80 gadu vecumā atcerējās daudzus ar Krievijas vēsturi saistītos faktus⁴. Šīs paaudzes cilvēkiem bijis raksturīgs arī skaidrs rokraksts, jo skolā liela nozīme tika pievērsta glītrakstīšanai. Mācīšanas metode bijusi tāda: par ļoti nekārtīgu darbu skolotājs sitis ar lineāla aso malu pa pirkstiem, par mazāk nekārtīgu- plakaniski.

Zalānu tautskolu beidzot, eksāmeni bija jābrauc likt uz Stirnieni, tātad Stirnienes skola saglabāja savu nozīmi.

Sākoties I pasaules karam skolas Atašienē darbojās ar pārtraukumiem, tikai 1919. gadā atsākās normāls mācību ritms. Par šo laika posmu ziņu trūkst.

Nodibinoties Latvijas valstij, 1920. tiek nodibināta skola Atašienes „vecāmuižā” Atašienes pagasta centrā. Salīdzot ar Zalānu skolas koka guļbūves ēku, materiālā ziņā vecās muižas ēka bija daudz piemērotāka skolas prasībām- 19. gs. sākumā celta divstāvu mūra ēka, kas kādreiz bija grāfa Borha īpašums. Skolotājas bija divas- Kozuliņa un Kārkliņa⁵. Tā kā telpas nebija visai lielas, Ziemassvētku eglīte un citi lielāki sarīkojumi notika bijušās muižas klēts augšējā stāvā, kur bijusi

¹ Martas bataragas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

² Staņislava Podnieka atmiņas, I.Mihalovičas personīgais arhīvs

³ Atašienes vsk. novadpētniecības materiāli

⁴ Staņislava Podnieka atmiņas, I.Mihalovičas personīgais arhīvs

⁵ Olgas Brokas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

liela zāle. Apakšējā stāvā bijusi nabagmāja¹. Pašlaik muižas klēts tiek izmantota kā malkas šķūnis, bet bijušās muižas ēkā ierīkoti dzīvokļi maznodrošinātām ģimenēm.

Skolotāju algas 20. gadu sākumā bija bez prakses 360 rubļi, pēc 5 gadiem 400 rubļi, 10 gadiem- 440 rubļi, 15 gadiem- 480 rubļi.²

Vienīgā iespēja mācīties laika posmā no 1866. līdz 1904. gadam bija Stirnienes pamatskola, pēc Atašienes zemnieku pieprasījuma, tika dibināta pirmā skola Atašienes muižas teritorijā 1904. gadā. Tas nozīmē, ka tikai pēc 38 gadiem, kad blakus esošajā Stirnienē tika nodibināta skola, arī atašeniešiem bija iespēja mācīties savas dzīvesvietas tuvumā. Taču skola pastāvēja tikai gadu. Nav precīzu ziņu, kurā gadā tika dibināta Tautskola Zalānos- iespējams, 1906. gadā. Līdz karam, tā bija vienīgā skola Atašienē. Kara gados viss mācību ritms tika izjaukts. Pēc kara turpināja darboties skola Zalānos, un 1920. gadā dibināja skolu „vecāmuižā”. Izglītības process veiksmīgi turpinājās. Latgales atmodai bija milzīga nozīme, kas iespaidoja kultūras un izglītības sistēmas eksistenci kā tādu, pilnveidošanos, attīstību. Latgales atmoda jāieziņē kā galvenais cēlonis kultūras un izglītības attīstībai, sākot no 19.gs. beigām, jo ja citur Latgalē kultūra uzplauka ievērojami agrāk, Atašienē šie procesi sākās tikai ar 20. gs. 20. gadiem.

2. Atašienes pagasts 20.gs.20. gados

20. gados sākās aktīva skolu dibināšana, tās visas bija izvietotas nomātās zemnieku mājās un ļoti maz atbilda mācību iestādes prasībām- trūka elementāru higiēnas priekšmoteikumu, pusdienas skolās negatavoja, bērni līdzī nēma maizītes no mājām. No 1920. gada līdz 1937. gadam Atašienes pagastā netika uzcelta neviena jauna skolas ēka.³

¹ Turpat

² Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, Iposms.-R., (b.g.)-10 lpp

³ Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, Iposms.-R., (b.g.)- 729 lpp

Kopumā Latgalē 1928./29. mācību gadā bija 702 pamatskolas un 2157 skolotāji.¹

20. gs.20.-30. gados bija šādas skolas, kurās bija ļoti neliels skolēnu skaits un mācīja 1 vai 2 skolotāji(*skat.attēlu Nr.3;4*):

1. Drivnieku pamatskola, kura atradās 7 km attālumā no pagasta centra, skolas pārzine bija Emīlija Falkova.
2. Atašienes pamatskola(atradās „vecāmuižā”), 0,5 km no pagasta centra. Pārzine bija Marija Ignatana.
3. Nārtas-Stalidzānu pamatskola, 7 km no pagasta centra, pārzine- Anna Ungera. Ģertrūde Tūmiņa mācījusies Nārtas Stalidzānu skolā un atceras, ka katru sestdienu ar baznīckungu Jankovski notika lūgšanas, mācīja Lūcija Rimkusa. 13. decembrī ir Lūcijas diena- tolaik puikas pa sniegu skrēja uz Rudzātu silu un vija skolotājai vainagus ap durvīm, kas apliecina dziļo cieņu un respektablu attieksmi pret skolotājiem² (*skat. attēlu Nr. 5*);
4. Vilkāju pamatskola, 9 km no pagasta centra, pārzine bija Antonija Kozuliņa. Skola atradās blakus esošajā Mežāres pagastā.
5. krievu bērniem bija skola Buntikos, kura tur atradās līdz 70. gadiem.³
6. Tautskola Zalānos (*skat.attēlu Nr.6*).

Neskaitot krievu bērnu skolu Buntikos, visilgāk no latviešu skolām pastāvēja Nārtas Stalidzānu skola- līdz 1965. gada rudenim. Tās pēdējā pārzine bija Eizēnija Bernāne⁴.

Nav zināmi mazo skoliņu dibināšanas gadi un sīkāka informācija. Zināms, ka 1929. gadā ierīkoja skolu Drivniekos, tāpat kā pārējās skoliņas- zemnieku mājā. Skolā darbojās 3 klases un viens vai divi skolotāji. Mācīja ticības mācību, aritmētiku, latviešu valodu un zīmēšanu. Skolotāji bieži izmantoja sodus par skolēnu nepaklausību- atstāja bez pusdienām, lika tupēt kaktā uz ceļiem.⁵

Skolu vajadzībām tika piešķirta zeme Brāļu Skrindu pamatskolai- 11, 75 ha un Stalidzānu I pakāpes pamatskolai kopā ar gruntsbedri 17,26 ha.⁶

1924. gadā skola Zalānos nodega, to nolēma neatjaunot, bet Zalānu skolu kopā ar Vecāsmuižas un Rijnieku skolām, pārcelt uz Marinzejas pili⁷(*attēls Nr.7;8*). Skola sāk savu darbu 1925. gadā ar nosaukumu Zalānu I pakāpes pamatskola.⁸ Šajā laikā pils ir bēdīgā stāvoklī. Tā ir pagasta īpašums,

¹ Turpat

² Intervija ar Ģertrūdi Tūmiņu, 05.04.2008, personīgais arhīvs

³ Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, Iposms.-R., (b.g.)- 729 lpp

⁴ Intervija ar A.Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁵ Staņislava Podnieka atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁶ Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, IV posms.-R., 1938-729 lpp

⁷ Intervija ar P.Bernāni, 12.4.2008, personīgais arhīvs

⁸ Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, Iposms.-R., (b.g.)-11 lpp

bet faktiski saimnieka tai nebija. Skolas sākuma gados viena telpa skolā bijusi pilna ar grāfa mēbelēm.¹

Skolā strādāja 4 skolotāji un mācījās 80 bērni.² Turpmākajos gados skolēnu skaits palielinājās līdz 150.³ Bija arī vairāk skolotāju. Tomēr neskatoties uz to, skolā mācījās tikai bagātāko zemnieku bērni. 1927. gadā skolā ierīkoja internātu, kurā dzīvoja skolēni, kuru dzīvesvietas atradās tālāk no skolas. Internāts bija trūcīgi iekārtots un atradās dzīvošanai nepiemērotās telpās.⁴ Internāta bērniem lieklākās rūpes sagādājušas nevis mācības, bet žurkas, kas neļāvušas naktīs gulēt un apdraudējušas jau tā trūcīgos zemnieku bērnu pārtikas krājumus.⁵

Galvenie mācību priekšmeti skolā bija⁶:

- ticības mācība, kas katoļu un luterāņu bērniem tika mācīta atsevišķi;
- latviešu valoda, kuru sauca par „rakstīšanu” un „lasīšanu”;
- aritmētika;
- vācu valoda;
- vēsture;
- ģeogrāfija;
- dabaszinības;
- dziedāšana.

Tāpat notika arī rokdarbi un vingrošana. Līdz 3. klasei mācības notika latgaliešu valodā. „Latgaliešu skolās latgaliešu izloksnei ierādāma pienācīga vieta”⁷- pēc 1928. gada Izglītības ministrijas noteikumiem.

Bieži bija gadījumi, kad vecāko klašu skolēni palīdzēja skolotājiem mācīt 1. klases skolēnus, kurus sauca par „ābečniekiem”.⁸ Skolā mācības notika no 1. oktobra līdz 15. maijam.⁹ Trīs reizes gadā tika izsniegtas liecības.¹⁰

1926. gadā Zalānu sešgadīgo pamatskolu, kura darbojās Marinzejas pilī, nosauca par Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolu¹¹. Skolas nosaukums veltīts Brāļiem Skrindām. Latgalē brāļi Skrindas bija pazīstami kā sabiedriskie darbinieki:

¹ J.Saulīša atmiņas, Brāļu skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

² Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, Iposms.-R., (b.g.)-10 lpp

³ Turpat

⁴ Intervija ar P.Bernāni, 12.4.2008, personīgais arhīvs

⁵ Aleksandra Leitāna atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁶ Jāņa Voitiņa atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁷ Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, IV posms.-R., 1938- 317 lpp

⁸ Intervija ar P.Bernāni, 12.4.2008, personīgais arhīvs

⁹ Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas novadpētniecības materiāli

¹⁰ Martas Bataragas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

¹¹ Latkovskis D. Nacionālā atmoda Latgalē. Rēzekne, 1999- 155lpp

- Kazimirs Skrinda(1875-1919) mācītājs, publicists laikrakstā „Dryva”, organizējis skolas, internātus, skolotāju kursus Latgalē¹;
- Antons Skrinda(1881-1918) ārsts, publicists, dzejnieks, pirmās latgaliešu dzejas antoloģijas „Kūkle” autors. Par nopelniem Latvijas labā pirms 1918. gadā A. Skrindas atraitnei un meitām Leokādijai un Aurēlijai tika piešķirta zeme Marinzejas pils apkaimē- 6 ha, un divas sainiecības ēkas². Skrindas atraitne, un meitas- studentes- šeit pavadīja vasaras. Leokādijas krustmeita bija Lūcija Bencāne no Atašienes³;

Rītos mācības sākās ar kopēju lūgšanu, ko skaitīja katrā klasē kopā ar skolotāju, stundas arī beidza ar lūgšanām.⁴ Atzīmes mācību priekšmetos skolotājs lika pats savā žurnālā- skolēniem dienasgrāmatu nebija⁵.

Skolas savešana kārtībā notikusi pakāpeniski, sākumā sakārtotas tikai dažas klases. Līdz 1933. gadam gan klases, gan skolotāju dzīvoki tradušies pirmajā stāvā.⁶ Kad puikas aiz ziņkāres uzkāpuši otrajā stāvā, redzējuši vēl saglabājušās Holandes podiņu krāsnis, griestu gleznojumus, un atlīmējušās grāfa Borha tapetes⁷.

Pirmas skolas pārzinis bija Rūdolfs Bērzkalns, pirms tam strādājis par skolas pārzini Rijnieku skolā⁸ (*skat.attēlus Nr. 9; 10; 11*). R. Bērzkalns raksturots kā gudrs, stingrs, talantīgs skolotājs, kas labi pārzināja krievu, latviešu, latgaliešu valodas, spēlēja klavieres un vijoli, vadīja kori- viņa vadībā tika sniegti koncerti apkārtējiem iedzīvotājiem, tādējādi savācot līdzekļus klavierēm.⁹ Skolas iekšējās kārtības noteikumi bijuši ļoti stingri, sevišķi Bērzkalna stundās, par sliktu uzvedību bijis jāstāv kaktā, par mājasdarbu nepildīšanu jāpaliek pēc stundām¹⁰. Viņa sieva, arī skolotāja, Eizēnija Bērzkalne, raksturota kā ļoti emocionāla- raustījusi skolēnus aiz ausīm.¹¹ Anna Indāne atceras, ka skolotāja saplēsusi un izmetusi papīrgrozā burtnīcu, kurā bijis saķēpāts mājasdarbs¹². Par nopietnākiem pārkāpumiem uz skolu tika saukti vecāki. Divi skolēni no skolas pat tikuši izslēgti.¹³

Atašienes iedzīvotāji pārsvarā bija zemnieki, un strādāja ļoti smagi, lai nodrošinātu savas ģimenes. Monika Veikšina stāsta, ka ģimenē bija 4 bērni, tēvs aizgāja karā, mazākajam brālītim bija

¹ Turpat.

² Agneses Mikažānes atmiņas.

³ Turpat

⁴ Intervija ar A.Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁵ Aleksandra Leitāna atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁶ Turpat

⁷ Intervija ar A.Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁸ Konstancijas Kozuliņas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁹ Turpat

¹⁰ Olgas Brokas atmiņas

¹¹ Intervija ar Mariju Višņevsku, 05.04.2008, personīgais arhīvs

¹² Intervija ar A.Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

¹³ Turpat

tikai 8 mēneši. Mamma saslima, un bērnus sūtīja pie radiem. Jau no 7 gadiem bērnus sūtīja ganoslīdzīgi deva sausu maizīti, piens, sausa cibiņa biezpiena. Skolā gājusi tikai vienu gadu, jo saslima ar garo klepu un vairs nevarēja iet. Sāka strādāt pie saimniekiem. Skolā gāja Zalānos, mācīja Bērzkalns un Bērzkalniete, bijuši ļoti labi skolotāji. Sauca pie tāfeles un lika rakstīt „Aiviekstes oga”.¹ Visām klasēm mācības notika vienā telpā, pa vidu galdiem bija celiņš un tā arī visi sēdēja mierīgi un klausīja skolotājus. Bijusi viena apkopēja, bet pie skolas nebija pieejams ūdens, tāpēc paši bērni nesa ūdeni un mazgāja klasi, kad apkopēja bija saslimusi.² Bija jāpilda arī mājasdarbi. Ziemassvētkos spēlēja teātri: „Dāls ar babu sirms un vecs, tad pa klusiņām, pa klusiņām, kāds klauvē- kas tur ir? Nāve! Es jau sen pēc tevis gaidu. Tys zem gultas, tys zem galda. Tad pa krāsni nāve kāpa!”³ Apbrīnojami, ka cilvēks, kuram ir gandrīz 100 gadu, joprojām atceras to, kas tika mācīts skolā. Mācības sākās 9.00, beidzās ap 15.00, starpbrīži bija ļoti īsi, pusdienlaiks ilga stundu.⁴

Aktīvi notika zaļumballes jeb “zaļumi”. Ballēs dejoja valsi, krakujaku, gailīti, lēca polku, plaukstiņpolku.⁵ Balles notika galvenokārt pie Marinzejas. Dažkārt spēlēja ragu orķestris. Vakarā, kad bija daudz tautas, nevajadzēja maksāt par biļeti, citādāk bija jāmaksā 1 lats. Kādā ballē Monika aizgājusi ar citu meitu kopā un piekodinājusi, lai neatstāj vienu pašu. Bet tā aizgājusi un Monika palikusi viena pati- palika bailes, viens puisis sācis sekot. Monika bēgusi no Marinzejas līdz pat Karlsona peldētavai. Pa ceļam skatījusies- kaut kas grāvī spīd un tā nobijusies, ka domājusi- gals klāt! Bet tie izrādījušies jāņtārpiņi.⁶

Dibinoties Latvijas valstij, Atašienē bija plašas iespējas mācīties, bija 6 skolas, kuras atradās visā pagasta teritorijā: Zalānu Tautskola, Buntiku krievu skola, Vilkāju skola, Brāļu Skrindu pamatskola, Nārtas- Stalidzānu skola, Drivnieku skola. Tomēr svarīgākā skola ir 1924. gadā Marinzejas pilī ievietotā Zalānu I pakāpes pamatskola, kuru 1926. gadā nosauca par Brāļu Skrindu pamatskolu (*skat.attēlu Nr.12*). Tā bija lielākā skola Atašienē kopš tās dibināšanas, un ir vēl joprojām, tāpēc nākošās kursa darba nodaļas veltītas tieši šai skolai kā būtiskākajam izglītības un kultūras centram.

20. gadi iezīmējas ar kultūras pirmsākumiem- dibinājās plašs baznīcas koris, notika zaļumballes. Ļoti aktuāli ir tas, ka mācīties ir gods- taču bieži vien bērni skolu nevarēja apmeklēt smagā darba dēļ.

¹ Intervija ar Moniku Veikšinu, 05.04.2008, personīgais arhīvs

² Turpat

³ Turpat

⁴ Turpat

⁵ Intervija ar Ritu Senkovu, 27.04.2008, personīgais arhīvs

⁶ Intervija ar Moniku Veikšinu, 05.04.2008, personīgais arhīvs

3. 20.gs. 30. gadi

Svarīgākajā izglītības iestādē Atašienes pagastā- Brāļu Skrindu pamatskolā- strādāja skolotāji, kas bija skolotāju kolektīva centrā Latvijas brīvvalsts laikā- viņiem bija milzīga autoritāte. No 1938. gada absolventa Jāņa Saulīša atmiņām: „Pārzinis Počs palicis atmiņā kā ļoti darbīgs un prasīgs skolotājs. Savā darbā nosvērts un ļoti objektīvs. Skolēnus neapsaukāja un viņiem neuzkiedza. Viņš nekad nesodīja skolēnus par jau izdarītajiem pārkāpumiem, ja paši atzinās, bet bargi sodīja, ja pārkāpumu slēpa. Viņa nopelns ir arī tas, ka skolu beidzot, mēs visi pratām dejot, lai gan deju pulciņš skolā nepastāvēja. Francis Počs mācīja matemātiku, vingrošanu un militāro apmācību. Počs

mēdza teikt: „Darbs nav meitene, kas jāmīl, darbs jādara!”¹ Počs bija Atašienes aizsargu priekšnieks, Poča sieva Paulīne arī bija skolotāja un mācīja ģeogrāfiju un vēsturi, kā arī vadīja teātra pulciņu, pie tam vēsturi viņa pratusi iemācīt tā, ka eksāmeniem vairs nevajadzējis gatavoties.²

Erna Ērgle mācīja bioloģiju un daudz darīja skolas labiekārtošanas labā³. Pēc bijušo skolēnu atmiņām, viņa bijusi viselegantāk ģērbtā skolotāja, skolnieces apskaudušas un apbrīnojušas viņas tērpus.⁴ Lidija Zobena mācīja latviešu valodu, viņai piemītis arī literārs talants⁵. Bijusi ļoti iejūtīga, katra skolēna dvēselē centusies saskatīt to labāko. Nekad, ne stundās, ne ārpus tām, nav pacēlusi pret skolēniem balsi. Pēc darba Atašienē, viņa ilgu gadu bija Ābeļu internātskolas direktore.⁶ Darbu turpināja arī Bērzklni. Ticības mācību pasniedzis mācītājs Janovskis, kurš skolā ieradās divas reizes nedēļā⁷.

Kad 1938. gadā izremontēja Marinzejas pils otro stāvu, tur izvietoja virtuvi, ēdamistabu, zēnu darbnīcas kabinetu, meiteņu un zēnu internātu, skolotājas Ērgles un pārziņa Poča dzīvokļus.⁸ Pirmajā stāvā bija klases, skolotāju istaba, garderobe, zāle. Zālē atradās divi lieli Antona un Kazimira Skrindas attēli⁹. Katrs pirmdienas rīts sākās ar rīta lūgšanu visai skolai, katrā klasē bija krucifikss, un rīta lūgšana katru rītu notika klasēs atsevišķi.¹⁰

Skolas apkaimē bijis arī neliels veikaliņš.

Šajā laikā tika arī labiekārtots parks- darbus vadīja skolotāja Ērgle, kuras tēvam Rēzeknē piederēja dārzniecības veikals, puķu dobes bijušas dažādās ģeometriskās formās un vasarās izskatījušās ļoti krāšņi.¹¹ 1938. gadā pie skolas sāka ierīkot augļu dārzu, skolas ēkas austrumu daļā.¹² Dārzā skolēni iestādīja 30 ābelītes un dažus ogulājus.¹³

Skolas materiālā bāze šajā laika posmā bija ļoti trūcīga. Internātā joprojām nebija nekādu iekārtu, skolēniem pašiem bija jāved no mājām gultas u.c. Skolas ēku un iekštelpas remontēja ļoti reti. Tajā pašā laikā skolēnu skaits bija ļoti audzis. Liela daļa skolēnu beidza tikai 4. klases, sevišķi nabadzīgāko zemnieku ģimeņu atvases. Beidzot sešas klases, izsniedza divu veidu liecības: 1. šķiras un 2. šķiras. Ar otrās šķiras liecību nevarēja iestāties tālākajās mācību iestādēs.¹⁴

¹ Jāņa Saulīša atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

² Intervija ar P.Bernāni, 12.4.2008, personīgais arhīvs

³ Turpat

⁴ Turpat

⁵ Turpat.

⁶ Turpat

⁷ Intervija ar Ģertrūdi Tūmiņu, 05.04.2008, personīgais arhīvs

⁸ Intervija ar A.Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁹ Turpat

¹⁰ Intervija ar P.Bernāni, 12.4.2008, personīgais arhīvs

¹¹ Intervija ar P.Bernāni, 12.4.2008, personīgais arhīvs

¹² Broneslavas Krūmiņas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

¹³ Turpat

¹⁴ Turpat

Bērnu vēlme mācīties bija milzīga, skolēni centīgi apmeklēja skolu, protams, cik iespēju robežās (*skat.attēlus Nr. 13; 14; 15*). Veronika Kļaviņa bijusi no 6 bērnu ģimenes, tēvs miris, tāpēc skolas gaitas nācies pārtraukt un pelnīt maizi. Uzzinot šo vēsti, viņa toreiz 12 gadus veca meitene, apķērusi pagalma liepu un raudājusi, pat gribējusi iet uz dīķi slīcināties- tik liela bijusi vēlme mācīties¹.

Šajos gados skola bija Atašienes sabiedriskās dzīves centrs, jo tagadējo Kultūras namu, toreizējo Katoļu jaunatnes savienības namu, pirms kara tā arī nepabeidza celt. Skolas zālē notika plaši apmeklēti pasākumi. Skolotājas Počas vadībā notika teātra izrādes, daudziem tā laika skolēniem atmiņā palikusi brīvdabas izrāde „Vecais pilskungs” 1937. gadā, kuru palīdzējis iestudēt Dailes teātra aktieris Oļģerts Bērziņš². Kori joprojām vadīja skolotājs Rūdolfs Bērzkalns. Brāļu Skrindu 6.kl. pamatskolai 1935. gadā bija 25 cilvēku liels koris, „Lotgolas Školā” atrodams pieteikums Latgales atbrīvošanas 15 gadadienai³. Krāšņi tika svinēta Latvijas neatkarības diena 18. novembrī- skolas tornī mirdzējušas lampiņas, logos dega svecītes⁴.

Bija arī rokdarbu pulciņš, kuru vadīja skolotāja Poča⁵. Notika kursi un vingrošanas parādes, kas bija ļoti būtiska 30. gadu skolēnu sadzīves daļa (*skat.attēlu Nr. 16*). 30. gados skolā darbojās mazpulku organizācija, katram tās biedram lietošanā tika iedalīts zemes gabaliņš, kas bija jākopj- rudenī skolā tika rīkota izstāde.⁶ Mazpulka darbs, kas saglabājies pie kādreizējās pagastmājas Atašienes centrā, ir bērzu audze, kā arī ošu aleja, kas tika stādīta skolotāja Poča vadībā, katram skolēnam stādot kociņu par piemiņu no sevis savam dzimtajam pagastam.⁷ Mazpulcēniem bija formastērpi pelēkā krāsā ar zaļu apmalīti un cepurītes ieloci. Mazpulcēnu darbībā aktīvi piedalījās arī piensaimnieku biedrības piena pārraugis Pizičs. Mazpulku vadīja dabaszinību skolotāja Erna Ērgle.⁸

Ļoti rosīgi strādā aizsargi un vietējais mazpulks- sevišķi aktīvi strādā aizsargu sporta pulciņš, ko vada pamatskolas pārzinis Počs. Aizsargu pulciņa dalībnieki Rēzeknes aizsargu pulka vieglatlētikas sacensībās iepriekšējos gados izcīnījuši vairākas pirmās vietas: „Tagad pagasts ar atjaunotu sparū un lielā vienprātībā veido savu dzīvi visai mūsu tēvzemei par svētību.”⁹ Atašienes aizsardzes piedalījās rokdarbuursos, vieni no tiem notika 1937. gadā blakus esošajā Mētrienas pagastā (*skat. attēlus Nr. 17; 18*). Tāpat arī aizsargi devās ekskursijās, piemēram, uz Lietuvu (*skat.attēlu Nr.19; 20*).¹⁰

¹ Veronikas Kļaviņas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

² Agneses Mikažānes atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

³(b.a.) Kūru Pīteikumi //Latgales Škola,1935- 20 lpp

⁴ Agneses Mikažānes atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁵ Martas Bataragas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁶ Turpat

⁷ Intervija ar A.Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁸ Konstantīnas Kozuliņas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁹ V.Z. Sabiedriskā dzīve Atašienē// Latgales vēstnesis. Nr.30, 1937.03.15

¹⁰ Eugenija Poča atmiņas, I.Mihalovičas personīgais arhīvs

Šajā laika posmā formas tērpi- brūnas kleitas un melni priekšautiņi, gan pastāvēja, bet Atašienes skolā nebija obligātas prasības tās nēsāt, tie bija diezgan dārgi un lauku cilvēkiem izdevīgāk bija apģērbt savu bērnu pašastās drēbēs¹. Aplūkojamā laika fotogrāfijās var redzēt, ka skolēni kļūst arvien labāk ģērbti. Daudzi zēni bijuši matrožu uzvalciņos, meitenēm mežģiņu apkaklītes un matu lentas, kājās visiem zābaciņi vai kurpes, kaut gan katrā klasē bija arī trūcīgi bērni, kuru apģērbs bijis bēdīgā stāvoklī. Skolas prasības bija, ka apģērbam jābūt tīram un kārtīgam, meiteņu matiem bija jābūt gludi sasukātiem, vai sapītiem bizēs, zēniem- īsi apgrieztiem.²

Skolotājiem kā lauku inteliģences pārstāvjiem bija jārāda priekšzīme arī ārējā izskata ziņā. Bija neiedomājami, ka skolotājs – vīrietis varētu iet klasē bez uzvalka un kaklasaites³. Šajā laikā skoloājiem sabiedrībā bija milzīga autoritāte. Nebija iespējams variants, ka skolotāji vai vecāki apšaubītu skolotāju teikto.

Starpbrīžos skolēni spēlēja spēles skolas pagalmā vai koridoros, klasēs atrasties nedrīkstēja, atvēra skolas zāli un tur skolēni varēja pastaigāties pa 2 vai 3.⁴

Populārākie svētki:

1. zaļumballes, kas parasti notika Marinzejas pils parkā, spēlēja ragu orķestri. Vasarā katru svētdienu pēc baznīcas notika zaļumballes. A. Indāne atceras, ka viņas tēvs bija ļoti stingrs, neļāva iet uz ballēm. Deju laukums bija apstādīts ar akācijām, apkārt bija soliņi. Pat Podniekos, kas atrodas apmēram 2 km attālumā, varēja dzirdēt mūziku. Vienkāršākās ballēs spēlēja vietējie muzikanti- Ošs Arvīds(spēlēja vijoli), Naglis (akordeons, ermoņikas), Dubrovsku Jānis spēlēja bungas⁵ (*skat.attēlu Nr. 21*);
2. aktīvi svinēja Jāņus. Uz augstākā pakalna uzlika kārti ar māla riņķi, ko aplika ar vainagiem, dziedāja Jāņu dziesmas, dzēra alu un ēda sieru. Uz svinēšanu sanāca visi apkārtējo sādžu iedzīvotāji ⁶(*skat.attēlu Nr. 22*);
3. tāpat svinēja kulšanas talkas- kaimiņi nāca viens pie otra. Vakarā notika dancošana pie tā, kam bija lielākā sēta, parasti kāds spēlēja cītaru.⁷ Atnākot no skolas, bērni ātri izpildīja mājasdarbus un skrēja uz talku, jo ļoti patika. A. Indāne atceras, ka tieši vienas talkas dēļ skolotāja Bērzkalne saplēsusi burtnīcu, jo mājasdarbs bija saķēpāts⁸;

¹ Intervija ar A.Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

² Turpat

³ Turpat

⁴ Turpat

⁵ Intervija ar Ritu Senkovu, 27.04.2008, personīgais arhīvs

⁶ Intervija ar Moniku Veikšinu, 05.04.2008, personīgais arhīvs

⁷ Intervija ar Annu Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁸ Turpat

4. Lieldienās mazāk šūpojās, vairāk spēlēja dažādas spēles ar olām- sacentās ripinot pa lunku olas uzvarēja tas, kura ola sasita visvairāk citu olas¹;
5. bieži notika t.s. „večerņinkas”- tie, kam bija lielākā istaba, tie sarunāja muzikantus, aicināja citus jauniešus un dejoja²;
6. būtiska loma pagasta attīstībā bija Katoļu jaunatnes organizācijai, kas par ziedojumiem 30. gados sāka būvēt Katoļu jaunatnes namu- tagadējo Atašienes Kultūras namu³ (*skat. attēlu Nr. 23*);
7. visos svētkos galvenā kopīgā iezīme ir baznīcas apmeklējums. Parasti dievkalpojumi notika agri no rīta, brauca vairāki pajūgi vienlaicīgi⁴;
8. lielas svinības bija kāzas, kā arī atvadas no mirušajiem (*skat.attēlus Nr. 24; 25; 26*).

Brāļu Skrindu pamatskolā noritēja ļoti spraiga kultūras dzīve, visi lielākie pagasta pasākumi notika skolā:

- spēlēja teātri- režisore bija skolotāja Kozuliņa, kura sākumā strādāja Vilkājos⁵;
- Ziemassvētkos svinēja „Eglīti”, dziedāja, spēlēja „Sprīdīti”⁶;
- kad parādījās televīzija, pirmais televizors Atašienē atradās Atašienes vidusskolā, cilvēki uz skolu gāja skatīties⁷;
- Atašienes iedzīvotāji vienmēr ir bijuši lieli dziedātāji- arī koru pirmsākumi saistāmi ar skolu- sākotnēji kori vadīja skolotājs Bērzkalns⁸.

Skolotāji bija abi Bērzkalni, Velta Lācgalve(dabasmācība), Vilcāns(vācu valoda), Voita(fizikultūra)- bija ļoti asa skolotāja, nevienam nedeļa atlaides, Poča- A.Indānes mīļākā skolotāja, Francis Počs, Cakule(vācu valoda). Bērzkalns pat būdams slims skolēnus mācīja savā istabā, skolas II stāvā.⁹

Atašienē bija viss vajadzīgais ikdienai:

- šuvēju bija daudz- Agata, Grīslis, kas braukāja apkārt pa mājām, Atašienes iedzīvotāji mājās izauda drēbi un šuvējs atbraucot izmantoja pašu darināto audumu;¹⁰
- zirglietas taisīja Seglinieks¹¹;

¹ Turpat

² Turpat

³ Eugenija Poča atmiņas, I.Mihalovičas personīgais arhīvs

⁴ Intervija ar Ritu Senkovu, 27.04.2008, personīgais arhīvs

⁵ Intervija ar Eliašu Bernānu, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁶ Intervija ar Ģertrūdi Tūmiņu, 05.04.2008, personīgais arhīvs

⁷ Intervija ar Eliašu Bernānu, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁸ Intervija ar Annu Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁹ Turpat

¹⁰ Turpat

¹¹ Turpat

- kurpnieks- Francis Leitāns, kas, kā atceras A.Indāne, bija pirmais, kas uztaisīja zābaciņus¹;
- Atašienē bija arī savs kalējs- Jānis Podnieks, kura smēde atradās Atašienes centrā, blakus krogam²;
- Atašienē bija aptieka, par aptiekāru strādāja Širmanis (*skat.attēlu Nr.27*)³;
- Bija vairāki veikali: viens no tiem atradās pie Brāļu Skrindu pamatskolas pienotavas ēkā, tajā varēja nopirkt saldumus un nest tirgot, piemēram, sviestu. Veikalos cilvēkiem vajadzēja pirkt tikai cukuru, petroleju, sāli, „spičkas”- viss pārējais bija mājās- tauki, olas, milti, gaļa.⁴

Saprotams, ka skolas dzīvi un ikdienu ietekmēja arī Kārļa Ulmaņa 1934. gada 15. maijā veiktais valsts apvērsums:

- daudzi no skolotājiem iestājās aizsargu organizācijā⁵;
- skolas zālē blakus Skrindu attēliem parādījās Kārļa Ulmaņa attēls⁶;
- turpināja svinēt visus baznīcas svētkus, kā arī valsts svētkus- 18. novembri un jo īpaši 15. maiju⁷;
- par 15. maija apvērsumu daudz publiski nerunāja. Mājās gan cilvēki runāja, bērniem teica, ka noticis kaut kas savāds.⁸
- pēc šiem notikumiem arvien vairāk sāka uzsvērt patriotismu, sevišķi nopietni pret šiem notikumiem izturējās skolotājs Počs, kas skolā staigāja aizsargu uniformā, aizsargu organizācija bija patiešām spēcīga.⁹

30. gados jaunieši piedalījušies pļaujas svēkos Koknesē, kur uzstājās arī Kārlis Ulmanis.¹⁰

Skolēniem vispār bija nabadzīgs apģērbs, reti kurš skolēns varēja atļauties dārgāk ģērbties. Uz skolu visbiežāk gāja ar vīzēm un pastalām.¹¹ Obligāta bija 4. klašu izglītība, 5.-6. klasi varēja apmeklēt pēc izvēles, bieži turpmāko mācību procesu apturēja finansiālie apstākļi.¹²

Mācību priekšmeti bija: ticības mācība- līdz 4. klasei, kā apstiprinājums lielajai reliģijas ietekmei skolā bija tas, ka reizi nedēļā uz skolu nāca mācītājs un vadīja stundu. Ļoti būtisks priekšmets bija glītrakstīšana- to sāka mācīt jau ar 1. klasi- jāraksta bija ar tinti un spalvu. 30. gados kopumā

¹ Turpat

² Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

³ Intervija ar Eliašu Bernānu, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁴ Intervija ar Annu Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁵ Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁶ Turpat

⁷ Turpat

⁸ Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁹ V.Z. Sabiedriskā dzīve Atašienē// Latgales vēstnesis. Nr.30, 1937.03.15 (b.lpp)

¹⁰ Veronikas Kļaviņas atmiņas, Čeveru ģimenes personīgais arhīvs

¹¹ Intervija ar Ritu Senkovu, 27.04.2008, personīgais arhīvs

¹² Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

pievērsa ļoti lielu uzmanību glītam rokrakstam- bija jāprot veidot uzspiedumus un rakstīt treknrakstā. Ar 5. klasi sāka mācīt vācu valodu, bija arī lasīšana un rēķināšana. Bērzkalns lielu vērību pievērsa tautas dziesmām. Bija arī dabasmācība, ģeogrāfija, ko mācīja 5.-6. klasē.¹

Liecības izsniedza 2 reizes gadā- Ziemassvētkos un pavasarī, skola beidzās 15. maijā. Rudenī skola sākās oktobrī. Daži skolēni skolu sāka apmeklēt vēlāk, jo bija jāiet ganos. P.Bernānes mīļākais mācību priekšmets bija latviešu valoda, ko mācīja Zobena. Sevišķi spilgti atmiņā palicis sacerējums, kam nosaukums bija „Galda nazis un kabatas nazis,” skolēni rakstīja: „Ar galda nazi ēd.” Tad visa klase smējusies. Taču kārtīgi sacerējumu nav varējis uzrakstīt neviens.²

Pavasarī skolotāja Zobena lika iemācīties dzejoļi vācu valodā un to deklamēt. Tā kā skolēniem mājās nebija dzejas grāmatu, skolotāja pati skolēniem izdalīja dzejas rindiņas, P.Bernānei tika dzejolis par dabu. Taču neviens skolēns nenoskaitīja tā, kā vajadzēja, un skolotāja sāka stāstīt par to, kā jāskaita dzejoļi. Tad katrs skolēns nāca priekšā un deklamēja savu dzejoļi. Pat šodien P.Bernāne atceras dažas rindas no saviem dzejoļiem. 35., 36., 37. gadā dzejoļi, tāpat kā mācības kopumā, bija ļoti patriotiski- par dabu, kokiem: „Lauks ir māja, es pats esmu varens koks, un gribas celt rokas un vēlēt Latvju tautai ziedēt, augt un plaukt!”³ Bija patriotiskā audzināšana, taču tad šo vārdu nelietoja.

Skolā daudz patiešām labu dziedātāju nebija, taču skolotājs lika dziedāt visiem, it īpaši latviešu tradicionālās dziesmas. Bērniem gribējies “šlāgerus”, tos tad arī slepus lasīja, tāpat kā romānus.⁴ Taču bija jālasa obligātā literatūra, kas bija pieejama bibliotēkā- skolēni ļoti labprāt gāja uz svētdienās notiekošajām grāmatu apmaiņām.⁵ Bija jālasa „Mazā Anduļa bērniības atmiņas”, „Kauja pie Knipskas”, par kuru visi bērni raudāja.⁶ Šo literatūru skolā pasniedza ļoti emocionāli.

Skolā mācīja arī sadzīviskas lietas- kā uzvesties viesībās, kā puisiem uzlūgt meiteni uz deju. Sauca priekša skolēnus un bija jāatdarina skolotāja mācītais, par ko visiem bija kauns.⁷

Daži no Atašienes mācību gaitas turpināja, piemēram, P.Bernāne izglītojās Jēkabpils ģimnāzijā, kur 37., 38., 39. gadā patriotisms bija vēl vairāk jūtams. Tas bija kā zināms režīms: mācības sāka ar dievvārdiem, bija jāskaita tēvreize, 1. stundā dežurantam bija jāskaita tēvreize visiem skaļi, ja tā bija vācu valoda, bija jāskaita vāciski, ja angļu valoda, tad angļiski, latīņu valodas stundā- latīniski, kas visiem ļoti patīcis, jo tā bija skanīga un sakaista valoda.⁸ Dievlūgšanas notika pa klasēm(1.klasītēs). Vasarā un pavasarī, kad bija jāamācās iesvētībām un pātariem. Stundas ilgums bija 40-45 minūtes.

¹ Turpat

² Turpat

³ Turpat

⁴ Turpat

⁵ Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁶ Turpat

⁷ Turpat

⁸ Turpat

Parasti dienā bija 4-5 stundas, pēdējās klasēs arī 6 stundas. Notika arī pēcstundas, ja slinkoja, vai ja kaut ko nezināja.¹

Skolotājus cienīja, nekad nerunāja pretī. Piemēram, internātā Jēkabpilī disciplīna bija ļoti stingra. Klases bija atsevišķi zēniem un meitenēm, rītos obligāti bija jānomazgājas aukstā ūdenī, nekurinātā telpā. No rītiem internātā bija īsa pārruna (dienas plāns)- kas būs darāms, cik jābūt internātā, tāpat bija vakara junda- patriotiskas uzrunas, dzejoļi utt.²

Šajā laika posmā pastāvēja arī mācīšana mājās. 20.-30. gados bērnu mācīšanu daļēji veica vecāki un mācītāji mājās – atklaušināja pātarus.³ Daudzi cilvēki neprata rakstīt, bet lasīt prata arī tie, kas nebija mācījušies, centās lasīt daudz grāmatu, cik tas bija iespējams.⁴ Lielākoties rakstīja drukas burtiem. Atašienē bija arī bibliotēka, krievu laikā arī Troškās.⁵ Pēc kara visas grāmatas sadedzināja vai izmeta. E. Bernāns atceras, ka uz staciju veda grāmatas no Rēzeknes.⁶

Mājās mātes mācīja katķismu, kas bija svarīgākais viņu dzīvē- bija sievietes, kas prata lasīt tikai dziesmu grāmatas, parakstījās ar krustiņu, vai uzvārdu.⁷ Lielākā daļa vīriešu prata rakstīt tikai krieviski, jo bija gājuši krievu armijā.⁸

Daudzas grāmatas bija vecajā drukā, tāpēc tās nevarēja izlasīt. Bieži vien lūgšanu grāmatas bija sajauktā poļu, latgaliešu izloksnē un tās nevarēja salasīt.⁹

Sevišķi liela nozīme grāmatu lasīšanai bija pēc 1934. gada: „Cik spēdams lasi grāmatas, tās spēku pacilā!”, bija standarta uzraksts bibliotēkās un skolā.¹⁰ Lielu nozīmi guva „Draudzīgais aicinājums”. Pastiprināti pievērsa uzmanību Glikam, Stenderam, kā latviešu valodas celmlaužiem.¹¹

30. gados brauca ceļojošais Salamona cirks, kuru visi gāja skatīties, tajā rādīja joku lugas, jeb blēņu izrādes.¹² Bezskaņu kino parādījās 30. gadu beigās, to rādīja skolā zālē, puikas grieza ar roku mašīnu, tautā kino sauca par „miglu bildēm”.¹³ Liela sensācija bija „Zvejnieka dēls”.

Sabiedriskā dzīve Atašienē 30. gados ritēja ļoti rosīgi, neskatoties uz to, ka pagasts bija atdalīts no pārējiem apriņķa pagastiem ar Teiču purvu, un ceļi uz Līvāniem un Ļaudonu bija sliktā

¹ Turpat

² Turpat

³ Turpat

⁴ Intervija ar Eliašu Bernānu, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁵ Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁶ Intervija ar Eliašu Bernānu, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁷ Intervija ar Annu Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁸ Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁹ Intervija ar Ģertrūdi Tūmiņu, 05.04.2008, personīgais arhīvs

¹⁰ Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

¹¹ Turpat

¹² Intervija ar Eliašu Bernānu, 12.04.2008, personīgais arhīvs

¹³ Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

stāvoklī.¹ Sabiedriskās dzīves centrs bija Brāļu Skrindu sešklasīgā pamatskola, baznīca, pagasta nams, pasts, stacija. Svarīgākais atskaites punkts- Brāļu Skrindu pamatskola, kur notika pagasta līmeņa pasākumi, kas pulcēja daudz cilvēku. Sākumskolā mācības notika latgaliski. Pavasarī notika sporta svētki- dažāda veida sacensības, skriešanā, lēkšanā un citās disciplīnās. Sevišķi bērniem patika maisā skriešana. 1. vietas ieguvējiem tika konfektes, kas bija ļoti skaisti iepakotas. Notika Dziesmu svētki, kur dziedāja tradicionālās latviešu tautas dziesmas: „Lai dzīvo lepna dziesma”, himna. Kā atzīmē bijušie skolēni- mācīties bija labi - mierīgi un klusi.²

1934. gada 15. maija apvērsums nedaudz mainīja skolas un pagasta ikdienu kopumā- pieauga patriotisms, aktīvi darbojās “Draudzīgais aicinājums”, uzsvērtāk svinēja valsts svētkus. Ļoti iemīļoti svētki bija kulšanas talkas, Jāņi, Lieldienas, zaļumballes- starpkaru periodā cilvēki ļoti smagi strādāja, bet arī labi atpūtās: „Strādājām, maizīti nopelnījām.”³

Mizīga nozīme ir skolotāju kolektīvam, kas noturējās visu starpkara posmu- Bērzkalni, Poči, Lācgāle, Zobena, kas faktiski uz saviem pleciem nesa pagasta attīstību, gan izglītības jomā, gan kultūras sfērā.

4. Katoļu baznīcas loma pagasta dzīvē pirmskara periodā

Reliģijas, sevišķi katoļu mācības, loma Atašienes pagastā ir milzīga. Tā saistāma gan ar kultūras, gan ar izglītības sfēru. Kā atceras vietējie iedzīvotāji, uz katoļu baznīcu gāja pilnīgi visi, arī luterticīgie.⁴

Atašienes draudzē 1937. gadā bija 26 apdzīvotās vietas un 1890 locekļi.⁵ Starp Atašienē pārstāvētajām konfesijām bija arī luterāņi un vecticībnieki, reizēm luterāņi arī apmeklēja katoļu dievnamu, taču vecticībniekiem bija savs dievnams Buntikos.

Kā atzīmē laikraksts „Katōļu Dzeive”, katoļu draudzes materiālais stāvoklis bijis diezgan labs, iedzīvotāji ir labi pārtikuši, tomēr novērojama maza interese par katoļu presi- žurnāliem un laikrakstiem.⁶ Atašienē pastāvēja Rožukroņa pulciņi un Katoļu jaunatnes biedrības nodaļa.⁷ Atašienes ceļmalās tika uzstādīti krusti, sevišķi skaists bijis Voivodu ciemā.⁸

¹ Gendejs S. Atašīnes bazneicas īsvēteišona//Katōļu dzeive.(b.g.)(bez numura)

² Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

³ Intervija ar Ģertrūdi Tūmiņu, 05.04.2008, personīgais arhīvs

⁴ Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁵ Gendejs S. Atašīnes bazneicas īsvēteišona//Katōļu dzeive.(b.g.)(bez numura)(b.lpp)

⁶ Turpat

⁷ Turpat

⁸ Turpat

Ļoti būtisks Atašienes kultūras dzīvē bija pagasta baznīcas koris, kurā dziedāja pieaugušie- ap 50 cilvēku.¹ Pie baznīcas mājā dzīvoja ērgelnieks un pērminders.² Tur arī notika mēģinājumi, lielākie koncerti notika Lieldienās un Ziemassvētkos.

1937. gada pēdējā septembra svētdienā Atašienes draudzei notika milzīgas svinības, kas daudziem no Atašienes vecākās paaudzes iedzīvotājiem joprojām ir spilgtā atmiņā- tā bija jaunās katoļu baznīcas iesvētīšana³ (*skat.attēlu Nr. 28*). Ar baznīcu saistījās lielākie dzīves notikumi- kāzas, iesvētīšana (*skat.attēlu Nr. 29; 30; 31*). Baznīcas izziņa bija nepieciešama arī, lai, piemēram, saņemtu pasi⁴ (*skat.attēlu Nr. 32*).

Vecā Atašienes baznīca ir celta 1804. gadā par grāfa Borha līdzekļiem un vietējo iedzīvotāju atbalstu, bet 1869. gadā atjaunota un paplašināta.⁵ Tā bija vienkārša koka ēka, ar nelielu tornīti un tā kā Atašienē katoļticība vienmēr ir bijusi ļoti spēcīga, bija nepieciešams celt jaunu dievnamu.

1931. gadā tikai uzsākti baznīcas pamatlikšanas darbi (arhitekts- Pavlovs), 1931. gadā bīskaps Rancāns iesvētīja baznīcas pamatakmeņus.⁶ Pēc tam būvdarbus turpināja prāvests Jankovskis, ko pabeidza 1937. gadā. Jaunā baznīca tika celta no tēstiem akmeņiem un ķieģeļiem, ko paši vietējie iedzīvotāji veda, lai uzbūvētu jauno Atašienes dievnamu⁷. Baznīca ir 32 m augsta un 16 m plata.⁸ Baznīcas celšanas izdevumi sasniedza 45 tūkstošus latu, kuru lielāko daļu saziņoja Atašienes iedzīvotāji, kā arī citas draudzes.⁹

25. septembrī Atašienes iedzīvotāji gatavojās lielajām svinībām. No dzelzceļa stacijas līdz baznīcai (2 km attālumā) stāvēja cilvēki, ceļš bija zaļumu piekaisīts un bija divi grezni goda vārti.¹⁰ Baznīcu iesvētīja bīskaps Rancāns, ko stacijā sagaidīja Rēzeknes apriņķa vecākais Kozuļ- Kaža, Rēzeknes apriņķa priekšnieks Zarāns, policijas iecirkņa priekšnieks Ilgins, skolu valdes priekšsēdētājs inspektors Šenhofs uc.¹¹

Pie pirmajiem goda vārtiem pulcējās pagasta valdes dalībnieki un skolu pārstāvji ar jaunatni, Rancānu apsveica pagasta vecākais J. Kļaviņš un Brāļu Skrindu Atasiēnes pamatskolas aizsargu priekšnieks Počs.¹²

¹ Intervija ar Eliašu Bernānu, 12.04.2008, personīgais arhīvs

² Intervija ar Annu Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

³ Turpat

⁴ Staņislavam Podniekam izdotā izziņa 1928. gadā, personīgais arhīvs

⁵ Gendejs S. Atašīnes bazneicas īsvēteišona//Katōļu dzeive.(b.g.)(bez numura)(b.lpp)

⁶ Turpat

⁷ Intervija ar Ģertrūdi Tūmiņu, 05.04.2008, personīgais arhīvs

⁸ Gendejs S. Atašīnes bazneicas īsvēteišona//Katōļu dzeive.(b.g.)(bez numura)(b.lpp)

⁹ Turpat

¹⁰ Intervija ar Annu Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

¹¹ Gendejs S. Atašīnes bazneicas īsvēteišona//Katōļu dzeive.(b.g.)(bez numura)

¹² Turpat

No pirmajiem vārtiem līdz otrajiem, pie kuriem gaidīja prāvests ar procesiju, ceļa malās stāvēja skolēni ar puķu pušķiem rokās, pie baznīcas goda vārtiem Katoļu jaunatnes biedrības Atašienes nodaļas priekšnieks Griks sveica ārpuskolas organizāciju vārdā. Beinerovičs pasniedza torti.¹ Pēc tam, kopā ar prāvestu un garīdzniecību Rancāns devās uz veco kapelu. Daudz ticīgo stāvēja ārpusē, jo kapelā visiem nepietika vietas.²

Nākošajā rītā uz Atašieni brauca un gāja cilvēki no tuviem un tāliem apgabaliem. Astoņos no rīta tēvs Meinhards no Kapucinu ordeņa, kas atbrauca kopā ar milzīgu ticīgo pūli no Rīgas, teica uzrunu. Baznīcas iesvētīšana notika līdz 11.00, kad svēto sakramentu pieņēma 340 ticīgo.³ Svinību noslēgumā draudze kā pateicību savam prāvestam Jankovskim uzdāvināja lielu rakstāmgaldu.⁴

Ticība bija svarīgākais, kas cilvēkam bija. Monika Veikšina atceras, ka ejot uz baznīcu saimniece pieliecās, bučoja grīdu un teica:

„Paldies, zemīt, ka tu mani nēsā,
paldies, zemīt, ka tu mani baro,
paldies, zemīt, ka tu mani paturēji veselu!”⁵

Katoļu baznīcai ir ļoti liela nozīme Atašienes pagasta kultūras un izglītības izaugsmē- tieši mācītāji bija tie, kas mudināja mācīties pirmos izglītos Atašienes zemnieku bērnus. 20.-30. gados visās Atašienes pagasta izglītības iestādēs mācīja ticības mācību, piemēram, pirmdienās bija līnija, kuras laikā vajadzēja skaitīt lūgšanas.⁶ Būtiska nozīme ir mācītājam Jankovskim.

Jaunās katoļu baznīcas iesvētīšana ir viens no svarīgākajiem notikumiem, kas joprojām palicis atmiņā pagasta iedzīvotājiem, ar savu krāšņumu un pasākuma grandiozo gaitu.

¹Turpat

²Turpat

³Gendejs S. Atašīnes bazneicas īsvēteišona//Katōļu dzeive.(b.g.)(bez numura)

⁴Turpat

⁵Intervija ar Moniku Veikšinu, 05.04.2008, personīgais arhīvs

⁶Intervija ar Moniku Veikšinu, 05.04.2008, personīgais arhīvs

5.Brāļu Skrindu pamatskola okupāciju laikā: 1945.-1949.

1940. gadā padomju okupācija skāra arī Brāļu Skrindu pamatskolu. Nodibinoties padomju varai, mācības skolā turpinājās. Skolēnu skaits 1940. gadā pieauga līdz 300, jo sāka iesaistīt visus skolas vecuma bērnus¹. Skolotāju sastāvs bija mainījies: Rūdolfis Bērzkalns bija aizgājis pensijā jau 1939. gadā, no Vilkājiem atnāca strādāt Antoņiņa Kozuliņa, Francis un Paulīna Poči aizgāja strādāt citur (uz kādu nelielu skoliņu Varakļānos, lai izbēgtu no represijām, jo Francis Počš bija aizsargu priekšnieks), arī Lonija Zobena un Anna Vārslavāne un Erna Ērgle, kara gados skolā sāka strādāt bijušie skolēni- Agnese Cakule(Mikažāne), Konstantīns Vilcāns, kā arī Velta Lācgalve, V. Voita, par skolas pārzini F. Poča vietā iecēla Jāni Grietiņu.²

Skolas sadzīvē notika būtiskas izmaiņas:

- vairs nemācīja ticības mācību, jo skola tika atdalīta no baznīcas;³
- pie skolas joprojām bija internāts, bet netika organizētas ārpusstundu nodarbības;

¹ Vēstures albūms- Brāļu Skrindu Atašienes vsk. novadpētniecības materiāli

² Turpat

³ Turpat

- skolā nodibinājās pionieru organizācija, kurā sākotnēji iestājās 14 skolēni. Pirmajā pionieru pulciņā bija 14 bērnu, vadītāja bija Lilija Grietiņa un Anna Raitāne.¹ Pirmā pioniere Atašienē bija Ārija Lauva² (*skat.attēlu Nr. 33*);
- mazpulku organizācija tika pārtraukta;
- galvenie mācību priekšmeti bija krievu valoda, latviešu valoda, matemātika, vēsture, ģeogrāfija un konstitūcija;

1941.-42. gadā skolā atgriežas iepriekšējie skolotāji- Emīlija un Rūdolfs Bērzkalni, Paulīne un Francis Poči. F. Počs atkal kļūst par skolas pārzini³ (*skat.attēlu Nr. 34; 35*).

Kara gados turpinās gan mācības, gan sabiedriskā dzīve, tomēr tai tiek uzspiests karalaika zīmogs. Vācu okupācijas laikā tiek nošauta ebreju veikalnieka Jančeļa Dimanta ģimene. Starp viņa bērniem bija arī divi skolas vecuma bērni⁴. Šis notikums atstāja spēcīgu iespaidu gan skolā, gan Atašienes sabiedrībā kopumā.

Bērni kļuva arvien trūcīgāk ģērbti, par skolas somām izmantoja no lina drēbēm šūtas kulītes, sevišķi trūka apavu. Par pagasta līdzekļiem katrai klasei tiek iedalīts neliels skaits apavu, kurus vai nu lozēja, vai pēc skolotāju ieskatiem izsniedza trūcīgākajiem bērniem.⁵ Ar katru gadu trūcīgākas kļūst saldumu paciņas pie Ziemassvētku eglītes. Uz fronti brauc „brīvprātīgie”, tiek vākti ziedojumi karavīru vajadzībām. Protams, kara laikā pastiprināta uzmanība tiek pievērsta vācu valodai. Par labām sekmēm 1943. gadā Ziemassvētkos čaklākie skolēni saņēma nelielus fotoalbūmiņus „Hitlers un bērni”.⁶

Nabadzības pavadoņi ir kašķis, utis un netīrība. Trūka ziepju, viselementārāko medikamentu, skolotāja A. Mikažāne atceras, kā Rīgā krāmu tirgū pirkusi ķemmes, lai bērni vismaz skolā varētu saķemēt matus⁷. Tuvojoties kara beigām, materiālais stāvoklis kļuva arvien grūtāks, daudzi nespēja izpildīt mājasdarbus, jo nebija petrolejas.⁸ Skolu apgaismoja ar karbīta lampām, kuras bieži dūmoja un bojāja redzi skolēniem un skolotājiem.⁹ Pasākumi skolā notika aiz aptumšotiem logiem. Tomēr bērniem un jaunatnei, pašsaprotmi, prieks ir nepieciešams visos laikos. Skolotājas Kozuliņas vadībā kara gados tika iestudētas un ar panākumiem izstrādātas lugas: J. Sārtā „Gredzens”, Raiņa „Pūt

¹ Vēstures albums, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

² Turpat.

³ Jāņa Saulīša atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁴ Konstancijas Kozuliņas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁵ Intervija ar Annu Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁶ Agneses Mikažānes atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁷ Turpat.

⁸ Turpat

⁹ Turpat

vējiņi”, R. Blaumaņa Pazudušais dēls”¹. Tautas deju kolektīvu vadīja Voita. No 1943.-44. mācību gadā skolā strādāja 8 skolotāji. 1944. gadā mācības baidzās jau 14. aprīlī².

Klašu telpas atradās tikai pirmajā stāvā, jo otrajā stāvā dzīvoja bēgļu gaitās devušies iedzīvotāji no Krievijas, kurus tautā sauca par „profesoriem”- tie bijuši solīdi ģērbti kungi uzvalkos un kaklasaitēs³. Skolā mācījās divās maiņās un lai mācību laiks pārāk neieilgtu, mācību stundas saīsināja- samazināja mazāk svarīgo stundu skaitu.⁴ Pavisam skolā mācījās 268 skolēni.⁵

Pēc mācību gada beigām, ienākot fronte, skolas telpās bija evakuētais Rēzeknes pilsētas slimnīcas hospitālis, skolas parkā atrodas Brāļu kapi, kuros aplabāti hospitālī mirušie karavīri⁶.

Atašieni fronte sasniedza 1944. gada jūlijā.⁷ Ienākot padomju karaspēkam, iedzīvotāju lielākā daļa glābās no apšaudes un bombardēšanas pašu raktās blindāžās.⁸

Izmaiņas skolotāju sastāvā pēc 1944. gada:

- skolā vairs nav direktora Poča un viņa kundzes Paulīnes. Baidoties par savu un savu bērnu dzīvību, Poču ģimene emigrēja vispirms uz Vāciju, pēc tam uz Kanādu, kur arī miruši un apglabāti.⁹
- Pēc kara skolā neatgriežas arī pedagoģijas veterāni Eižēnija un Rūdolfs Bērzkalni. Svešumā devās trīs viņu dēli, kuri vēlāk apmetās uz dzīvi Austrālijā. Viens no viņiem, Valtentīns, vēlāk kļuva par pianistu. Rūdolfs Bērzkalns nomira 60 gadu vecumā, Eižēnija, 1991. gadā 98 gadu vecumā. Abi apglabāti Atašienes centra kapsētā¹⁰.

1944. gadā skolas gaitas atsākās tikai oktobrī. Skolā valdīja netūrība un nekārtība. Parks bija pilns ar izmantotām marles saitēm un citiem medikamentiem, telpu kaktos mētājās zāļu pudelītes, uzskates līdzekļi bija sabojāti vai pazaudēti.¹¹ Vecāko klašu zēni vilkuši no ūdens skolas solus, kurus padomju armijas karavīri bija samtetuši ezerā¹². Skolas ēka arī bija cietusi no apšaudēm. Vislielākie bojājumi bija skolas tornītim, izsists logs, 4 granātu trāpījumi dienvidu pusē¹³. Ar granātu šķembām

¹ Intervija ar P. Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

² Atašienes vidusskolas pavēļu grāmatas

³ Jāņa Saulīša atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁴ Vēstures albums, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁵ Turpat

⁶ Staņislava Podnieka atmiņas, I. Mihalovičas personīgais arhīvs

⁷ Alfēda Kļavas atmiņas, O. Stalidzāna personīgais arhīvs

⁸ Turpat

⁹ Eugenija Poča atmiņas, I. Mihalovičas personīgais arhīvs

¹⁰ Vēstures albums, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

¹¹ Intervija ar Pēteri Višņevski, 06.04.2008, personīgais arhīvs

¹² Turpat

¹³ Turpat

bojāts bija arī skolas jumts un vietām sienas apmetums, parkā palikuši padomju armijas karavīru kapi.¹

Kara laikā Latvijas Universitāti pabeidza pirmais students no Atašienes. 1942. gadā Ignats Balodis, dzimis 1916. gadā, bija pirmais, kas ieguvis augstāko izglītību Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē² (*skat.attēlus Nr. 36; 37*).

Kara gados izmainās ierastā skolas ikdienu- nomainās skolotāju kolektīvs, ikdienu kļūst ļoti smaga, valda netīrība, slimības, nabadzība. Tajā pašā laikā tieši kara gados augstāko Universitāti pabeidza pirmais Atašienes students- Ignats Balodis.

5.1.Pēckara gadi

Atsākt mācības bija ļoti grūti ne tikai smago materiālo apstākļu dēļ, bet arī valdības un ideoloģijas maiņas dēļ. 1946. gada septembrī apmēram vienu mēnesi direktors bija Čelsis.³ Jau 1946. gada oktobrī direktors atkal ir Jānis Grietiņš, vēlāk, 1951. gadā viņu nomaina Jānis Dubrovskis, vēl pēc tam- Anna Lejniece.⁴ Balstoties uz Atašienes septiņu klašu skolas pedagogu padomes 1946. gada 3. aprīļa sēdes protokolu Nr.12, skolā strādājuši šādi skolotāji: A.Berķis, A.Lejniece, Z.Kručāne, Z.Babre,J.Dubrovskis, P.Ondrupe, A.Kozuliņa.⁵ Kā redzams, skolotāju kolektīvs gandrīz pilnīgi bija mainījies. Darba apstākļi pirmajos pēckara gados bija sevišķi grūti. Skolā bija slikti materiālie apstākļi- trūka grāmatas, papīrs, rakstāmlietu, tinte bieži vien bija jāgatavo pašiem, īpaši slikti sadzīves apstākļi bija skolotājiem, kuri bija ienācēji. Ikdienišķo pārtiku nopirkt bija problemātiski. Vienā klasē mācījās skolēni pat ar 5-6 gadu starpību.⁶ Bija tādi skolēni, kas nevarēja apmeklēt skolu gluži vienkārši tāpēc, ka nebija ko vilkt mugurā un aut kājās. Zināšanu līmenis bija ļoti nevienmērīgs, pie tam klases bija ļoti lielas- pat 40 un vairāk bērnu⁷ (*skat.attēlu Nr.38*). No mācību priekšmetiem klāt bija nākusi militārā mācība, PSRS konstitūcija un krievu valoda⁸. Protams, netiek mācīta ticības mācība.⁹ Kā var spriest pēc sēžu protokoliem, pirmie pēckara gadi noritējuši samērā mierīgi. Komunisma ideologi vēl nebija uzsākuši savu ofensīvu skolām, ko toties atguva vēlāk.

¹ Vēstures albums, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

² LU atestāts- no Brāļu Skrindu Atašienes vsk. novadpētniecības materiāliem

³ 1946. gada 3. aprīļa sēdes protokols Nr.12, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁴ Turpat

⁵ Agneses Mikažānes atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁶ Intervija ar Annu Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁷ Atašienes vsk.novadpētniecības materiāli.

⁸ Intervija ar Annu Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁹ Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

1945. gadā rakstītajās tautas izglītības nodaļas pavēlēs vēl saglabāts Brāļu Skrindu vārds. Bet 1946. gadā tā jau tiek saukta par Atašienes centra skolu¹. Turpinās normāla skolas dzīve.

Sēdēs tiek risināti parastie jautājumi par sekmēm, pielaišanu pie eksāmeniem, ko darīt ar nesekmīgajiem u.t.t. Tiek apspriests jautājums par košuma dārza kopšanu. „Jāskatās, lai skolotāji paši nebojātu košuma krūmus”². Tiek atjaunota pionieru organizācija.³ Pēckara apstākļos rūpes sagādāja pionieru formas tērpi. No sēžu protokolu grāmatas: „Kaklautiem neņemt cauras lupatas, kurām nav pat attiecīgas krāsas sarkanās pionieru kaklasaites dabūjamās Rēzeknē, pavisam lēti- 3-4 rubļi gabalā”⁴. No 1946. gada 20. decembra sēžu protokola: „Skolai piešķirtos 7 pārus brezenta kurpes nolēma sadalīt trūcīgajiem skolēniem.”⁵ Šajos gados skolēni apmeklēja skolu pašautsās drēbēs. Bieži vienīgie dabūjamie apavi bija vīzes vai pastalas.

Sākumā klases apgaismoja ar petrolejas vai karbīda lampām. 50. gadu beigās bijušajā vīna pagrabiņā ierīkoja elektrības ģeneratoru, kurš deva skolai strāvu.⁶ Pēckara gados sakarā ar nesakārtoto saimniecisko dzīvi bieži trūka malkas, vajadzējais vest uz skolu malku no personīgajiem krājumiem⁷. Darbojās arī internāts, un 1946. gadā tika organizēts arī kopgalds.⁸ Ar katru gadu vairāk skolas dzīve tika politizēta. Skolotājiem obligāti bija jāmacās krievu valoda un KP vēsture, sākoties aģitācijai par kolhoziem, neatkarīgi no viņu vēlēšanās, skolotāji tiek iecelti par kolhozu aģitatoriem. Ar katru gadu vairāk pieaug skolotāju slodze, tieši bezjēdzīgajos ārpusskolas pasākumos. 1946. gada 3. aprīļa sēdes protokolā minēti jautājumi par sarīkojumiem 21. aprīlī un 1. maija svētkiem. 21. aprīlī jāriko skolēnu priekšnesumu vakars, kurā apmeklētājiem ieeja pret biļetēm.⁹ Priekšnesumu sagatavošanā jāpiedalās visiem skolotājiem, bet skolotājai Kozuliņai jāgatavo bērnu ludziņa un militārās mācības skolotājam Dubrovskim- vingrošanas priekšnesumi. Šo pašu programmu paredzēts atkārtot arī 1. maija svinībās. Šajā pašā sēdē spriests arī par to, ka militārās mācību stundas tiks dalītas atsevišķi zēniem un meitenēm (trīs stundas katrā klasē), un militārās mācības skolotājam nāks klāt arī sanitārā mācība.

Tiek runāts arī par skolēnu audzināšanu- skolēni kļūst izklaidīgāki, tāpēc klašu audzinātājiem jāpiegriež lielāka vērība skolēnu sekmēm. Iestājoties garākām dienām, mācības nolemj sākt 9.00 no

¹ 1946. gada tautas izglītības nodaļas pavēle- no Atašienes vsk. novadpētniecības materiāliem

² 1946. gada 30.aprīļa pedagoģiskās sēdes protokols.

³ Turpat

⁴ Turpat

⁵ 1946. gada 30.aprīļa pedagoģiskās sēdes protokols

⁶ Martas Bataragas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁷ Intervija ar Annu Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁸ Jāņa Saulīša atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁹ 1946. gada 3. aprīļa protokolos Nr. 12- Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

rīta. Pastāvot slapjam laikam, dežūrējošam skolotājam jāsaista, lai skolēni nes līdzī skujas, jāskatās, lai dārzā netiktu bojāti košumkrūmi.

Klašu audzinātājiem jāprasa, lai skolēni no mājām nes līdzī lupatas, ar ko mazgāt klases. Skolas direktors norāda, ka jāpievērš lielāka vērība sienas avīžu veidošanai un avīzē neatrastos nepiemēroti raksti un bildes.

1947. gada 12. septembra sēdes protokolā Nr. 7. Piedalās Grietiņš, Sola, Dubrovskis, Spalviņa, Ondrupe, Ignatāne, Lejniece, Kručāne. Dienas kārtība: Par skolēnu organizāciju dibināšanu, par pionieru organizāciju darbību skolā.¹

Sēdes sākumā direktors Grietiņš iepazīstināja skolotājus ar Latvijas PSR Izglītības ministrijas pavēli nr. 96 par komjaunatnes un pionieru organizāciju darba uzlabošanu- jāķeras pie tūlītēja darba, iesaistot labākos skolēnus organizāciju darbā un atzīmē, ka sevišķi liela uzmanība jāpievērš pionieru organizāciju dibināšanai un audzināšanai komunisma garā.² Grietiņš paziņoja, ka nākošajā gadā pilnīgi visiem skolēniem jāiesaistās pionieru organizācijā, cik liela nozīme tam būs mācību darbā, cik labi tas ietekmēs skolēnu sekmes.³

1949. gada 15. februāra sēdes protokolā Nr.2, kurā piedalās Sola, Kozuliņa, Jokste, Grietiņa, Spalviņa, Zvane, Platā, Dubrovskis, Lejniece, Ondrupe, Nārtas- Stalidzānu skolas skolotāja Vindule, Buntiku krievu skolas skolotāji Boravins, Žagata, Vikšere, Kajurova, pagasta izpildkomitejas priekšsēdētājs Noviks, apriņķa pārstāvis Krapcovs.⁴

Dienas kārtībā tika izvirzīti sekojoši jautājumi: 1. kolektīvo saimniecību organizēšana; 2. dažādi jautājumi.⁵

Noviks sēdes sākumā izteicās, ka pagastā nav noorganizēts neviens kolhozs, pie tā vainojama pagasta vadība un arī skolotāji: „Skolotāji ir jaunatnes audzinātāji, tāpēc tiem jāpaskaidro bērniem, kā dzīvo bērni kolchozos Padomju Savienībā, jāved plašs izskaidrošanas darbs ar bērnu vecākiem. Daudzos pagastos skolotāji paši ir dibinājuši kolchozus, bet mūsu pagasta skolotāji nav to izdarījuši. Mums un skolotājiem ir jāiet zemniecības priekšgalā. Skolotājiem, kuru vecākiem pieder saimniecības, jāiesniedz lūgumi iestāties kolchozā. Skolotājiem ir jābūt iniciatoriem un jāsaņem viss pagasts.”⁶ Izpildkomitejas priekšsēdētājs kontrolē visu skolotāju darbu kolektīvizācijas procesa sekmīgā veidošanā.

¹ 1947. gada 12. septembra pedag. sēdes protokols Nr.7- Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

² Turpat

³ Turpat

⁴ Turpat

⁵ Turpat

⁶ Turpat

Runā Viļānu aprinča MVD kapteinis Krapcovs: „Skolotājam ir sevišķa loma- audzinātāja loma. Kā skolotājs grib audzināt bērnus, tādi viņi arī būs. Vecāku audzināšanai ir mazāka nozīme kā skolotāja audzināšanai. Audzināšanas darbs ir smags, bet godājams. Agrāk mūs audzināja, ka ir valdoša šķira, kurai jāklausa, citi ir vergi. Tagad ir Marksa-Engelsa mācība, kura ir pareiza. Šī zinātne jā māca mūsu audzēkņiem. Pašiem sevi mums ir jāaudzina. Starp skolotājiem nav komjauniešu. Ir arī skolotāji, kas iet baznīcā un piedevām sūta savus bērnus. Skolotāja uzdevums ir liels- veidot komunismu visā pasaulē.”¹

Ļoti tiek uzsvērts tas, lai bērni mājās stāstītu par kolhoziem un komunismu.²

Pagasta partordze Lubiņa: „Kolchozu organizēšanā aktīvāk strādā Sola, Spalviņa, un Buntiku skolas direktore. Skolotājs nes lielu atbildību bērnu audzināšanā. Skolā pionieri nenēsā sarkanos kaklautos. Tas liecina, ka viņi kaunas pionieru vārda. Ir gadījumi, kad vecāki grib iestāties kolchhozā, bet trīspadsmitgadīgs bērns runā tam pretī. Šeit nav saskatāma skolas audzināšana.”³

Izsakoties par vēlēšanām, tiek norādīts, ka visi skolotāji ir aģitatori, bet vēlēšanu darbs notiek ļoti slikti. Tagad jāķeras pie vēlēšanu organizēšanas, jāpārbauda vēlēšanu saraksti. Lubiņa izskaidroja vēlēšanu uzdevumus un norādīja, ka direktoram būs jāatskaitās par vēlēšanu darbu Izglītības nodaļā.

Biedrs Āboliņš runāja par kolektivizāciju: „Skolotājiem kolektivizācija labāk saprotama, kā zemniekiem, tāpēc tiem ir jāveic plašs izskaidrošanas darbs par kolektīvo saimniecību priekšrocībām, salīdzinājumā ar individuālajām.”⁴

Sēdes lēmums bija sekojošs:

1. uzlikt par pienākumu visiem skolotājiem izvest plašu izskaidrošanas darbu par kolektīvo saimniecību priekšrocībām pret individuālajām, un būt par iniciatoru;
2. izvest pret reliģisku propagandu starp skolu un iedzīvotājiem;
3. uzlikt par pienākumu pionieru vadītājiem un skolotājiem izvest izskaidrošanas darbu, lai pionieri nēsātu kaklautos;
4. izvest starp jaunatni izskaidrošanas darbu par budzisko elementu atmaskošanu, kā tautas ienaidnieku lielāko ļaunumu;
5. uzlikt par pienākumu visiem skolotājiem pārrunu stundās ievērot antireliģiskus tematus;
6. laikā no 15 II līdz 24 II izvest pionieru organizāciju kara fizkultūras skati. Komisijā: Sola, Dubrovskis un Zvane;
7. klasēs uzlikt lozungus, kas pauž kolektivizācijas mērķus, tāpat par Tautu tiesu vēlēšanām;

¹ 1947. gada 12. septembra pedag. sēdes protokols Nr.7- no Atašienes vsk novadpētn. materiāliem

² Turpat

³ Turpat

⁴ Turpat

8. ierosināt pagasta izpildkomiteju atvēlēt līdzekļus no pašaplikšanas summām skolotāju dzīvokļu celšanai;
9. pavasarī pie skolas ierīkot parauglauciņus;
10. skolā jāpūlce sešgadīgie bērni un jāiesāk apmācības, ar aprīļa mēnesi.¹

No 1947. gada 20. februāra sēdes, protokols Nr. 11. Piedalās Grietiņš, Kozuliņa, Kručāne, Ondrupe, Lejniece, Spalviņa, Dubrovskis, Sola. Galvenā sapulces tēma: mācīšanas un audzināšanas darba kvalitātes celšana. Sēdē tika nolasīts TIN inspektora skolas inspicēšanas akts:

- katram skolotājam jāreģistrē sava rajona skolas vecumā esošos bērnus, kuri neapmeklē skolu. Katrā atsevišķā gadījumā jāstāda akts;
- klašu audzinātājiem jāskatās, lai klases būtu attiecīgi dekorētas. Nedrīkst piestiprināt vadoņu ģimenes pie sienām bez rāmjiem ar naglām. Līdz 28.februārim savest kārtībā klašu žurnālus;
- sastādīt audzināšanas darba plānu, kurā jāparedz darbs ar klases pionieriem. Tos jānodod skolas direktoram;
- skolotājiem celt darba kvalitāti- rūpīgāk gatavoties stundām, uz kurām nedrīkst iet bez darba plāna un tie jāparāda skolas direktoram pirms stundām;
- skolotājiem jāķeras pie VK(b)P vēstures studēšanas.²

Tiek atzīmēts, ka daži skolēni nesistemātiski apmeklē skolu, piemēram, Podnieks A. no V a klases, par kuru sastādīts akts, Romonosovs no V b klases nokavējis 47 dienas.³ Pie skolas darbojas internāts 50 skolēni, bet patiesībā tur dzīvoja 64 skolēni, līdz ar to higiēniskie apstākļi slikti: nav mazgājamā trauka, nav grāmatu plauktu (grāmatas atrodas gultās), nav direktora apstiprināts dienas režīms, vispār kārtība internātā neapmierinoša, paredzēto trīs audzinātāju vietā strādā sešas audzinātājas, tāpēc nevar atrast atbildīgo personu, vāji sastādīts audzināšanas darbs- nelasa avīzes, maz nodarbojas ar skolēniem, trūcīgie skolēni saņem brīvu uzturu.⁴

Pēc kara skolas dzīvē bija daudz svētku- rudenī Ražas svētki, pavasarī sakopšanas talka, Uzvaras diena, kad sabrauca kritušo piederīgie, Oktobra svētki, 1. maijs, ierindu skates, kas pavasarī bija ļoti grūtas dubļu dēļ, kolhozu talkas, cukurbiešu talkas.⁵ P. Bernāne svētkus sauca par „drakoniskiem”- dzejoļi, montāžas, mēģinājumi, visi pasākumi bija veidoti, lai skolēniem nebūtu brīvā laika- sestdienās notika mācības, svētdienās svētki, stādīja kokus, no Rajona tika vesti dēsti, taču nekas

¹ 1947. gada 20. februāra sēdes, protokols Nr. 11, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

² Turpat

³ Turpat

⁴ 1947. gada 20. februāra sēdes, protokols Nr. 11, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁵ Intervija ar P. Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

neizauga.: „Nebija laika domāt dullas domas par anarhiju.”¹ Visu pasākumu raksturs bija revolucionārs- jāmostas uz cīņu.²

Pastiprināti skolā mācīja vēsturi- padomju tautu vēsturi. Latvijas laikā mācīja Latvijas vēsturi ļoti labā līmenī, salīdzinot ar padomju laiku.³

1945. gadā P.Bernāne sāka strādāt par skolotāju.⁴ Mācību gads sākās no oktobra. No Ulaņlaiku skolotājiem bija palikusi tikai viena- Bērzkalne. Skolotāji pārsvarā bija atašenieši. Šajā laika posmā netika atzīti vācu laika izglītības dokumenti, vajadzēja pārlikt vidusskolas eksāmenus. Pastiprināti mācīja politmācību, vairs nemācīja tautas dziesmas, no latviešu klasiķiem palika Rainis, Aspazija, Poruks, Skalbe, Brigadere.⁵ Mācīja arī latviešu tautas dziesmas, tikai ar šķirisku pieeju.

Pēc kara bija ļoti organizēta pašdarbība, bija augstas prasības. Katru sestdienu tautas sapulces, uz kurām bija jāsatavojas. Inteliģence iestudēja Blaumani. Iestudēja Kozuliņa, bet viņu 1949. gadā izveda, pēc tam režisēja Mikažāne.⁶ Brauca uz citiem pagastiem ar viesizrādēm- Rudzātiem, Stirnieni.⁷ Obligāta prasība skolās bija skeči, dzejoļu deklamācijas. Daudz rādīja kinoizrādes- divreiz nedēļā, pirms filmas izrādes obligāti bija jānolasa referāts, ko neviens negribēja klausīties, tikai skatīties filmas. P.Bernāne atzīmē, ka pēc kara skolā viss sākās kā no sākuma.⁸ Tas arī ir galvenais secinājums par kara laika posmu, jo 20.gs.40. gadi bija kā robežšķirtne starp pierasto ikdienas dzīvi Ulaņlaikos un 50. gadiem, kad no vienas puses it kā noritēja spraiga kultūras dzīve, tomēr tai bija cita kvalitāte un galvenās iezīmes.

5.2.Komunistisko represiju ietekme uz skolu dzīvi

Tāpat kā pārējo Latviju, arī Atašieni skāra viena no lielākajām latviešu tautas traģēdijām- 1949. gada 25. marta deportācijas.

1949. gada 15. februārī notika pedagoģiskās padomes sēde, kurā piedalījās ne tikai skolotāji, bet arī pagasta padomes pārstāve Lubiņa, izpildkomitejas priekšsēdētājs Noviks un MVD kapteinis Krapcovs⁹. Sēdes galvenais temats bija kolektīvo saimniecību organizēšana. Krapcovs pārmeta skolotāju politisko pasivitāti, ka starp skolotājiem nav komjauniešu, daži skolotāji iet baznīcā un

¹ Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

² Turpat

³ Turpat

⁴ Turpat

⁵ Turpat

⁶ Intervija ar Eliašu Bernānu, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁷ Turpat

⁸ Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

⁹ 1949. gada 15. februāra pedagoģiskās padomes sēdes protokols-no Atašienes vsk. novadpētniecības materiāliem

„nesaprot savu galveno uzdevumu- veidot komunismu visā pasaulē.”¹ Sapulces lēmums- izvest starp jaunatni izskaidrošanas darbu par budzisko elementu atmaskošanu, kā tautas ienaidnieku lielāko ļaunumu.²

No Atašienes centra skolas tika izsūtīti 10 bērni vecumā no 8-14 gadiem: Zinaida Leitāne, Alberts Čevers, Jānis Veikšins, Jānis Vilkājs, Vilnis Saulītis, Jāzeps Ondrups, Valenīns Podnieks, Genovefa Leitāne, Jāzeps Kozuliņš, Liliņa Leitāne³. Izsūtīja arī skolotāju Antoņinu Kozuliņu, kuras vīrs bija aizsargs.⁴ Skolēni 25. martā velti gaidījuši skolotāju klasē⁵. Atašienes pagastā deportācijām paredzētie bērni tika paņemti kopā ar viņu vecākiem no agra rīta.

Atašienes pamatskolas 1951. gada absolvents, bijušais Jēkabpils rajona Valsts Izglītības departamenta inspektors Jāzeps Bairs atceras: „1949. gada 25. marts bija šaušalīga diena. Ierodoties skolā, bija jūtama saspringta un uztraukuma pilna gaisotne. Klasesbiedri zināja stāstīt, ka aizvests skolas direktors. Klases audzinātāja paziņoja, ka mācību stundas nenotiks, lai ejam mājās, bet turamies tālāk no ceļa. Neviens nezināja, kā izvešana organizēta, iespējams, ka uz ceļiem pievāca arī skolēnus. Atgriežoties mājās, vēroju vecāku satraukumu. Neviens nezināja, ko var sagaidīt nākošajā naktī. Tāpēc to pavadījām ārpus mājas.”⁶

Skolas absolvents Valfrīds Podnieks atceras, ka viņa ģimenei ar kāda drauga palīdzību izdevies dienu iepriekš uzzināt par izsūtīšanu, un māte kopā ar pieciem bērniem naktī devusies uz Odzienu pie tēvabrāļa. Viņu vietā tika aizvesta kaimiņu ģimene ar tādu pašu uzvārdu⁷.

Pēc šīs nakts notikumiem, zemnieki un skolotāji steigšus stājās kolhozos. Ar katru gadu vairāk skolotāji tika padarīti par tautas „kalpiem”. A. Indāne atceras, ka viņas draudzene, jauna skolotāja, atlaista no darba tikai tāpēc, ka viņas tēva bēres notikušas ar mācītāju⁸.

Izsūtīto bērnu liecības nejauši tika atrastas 1948./49. gada sekmju žurnālos. Saglabājusies 1949. gada 1. aprīļa pavēle Nr.534, kurā teikts: „Sakarā ar dzīvesvietas maiņu, abrivot no darba ar š.g. 1. aprīli sekojošus skolotājus: Kozuliņu Antoņinu Jāzēpa meitu.”⁹ Pavēli parakstījis Viļānu apriņķa TIN vadītājs N. Spalviņš.¹⁰ Kā izstāšanās iemesli izsūtītajiem skolēniem minēti dažādi iemesli- sakarā ar dzīvesvietas maiņu, slimības dēļ, pārvietojies uz citu republiku vai vienkārši- izstājies.¹¹

¹ 1949. gada 15. februāra pedagoģiskās padomes sēdes protokols-no Atašienes vsk. novadpētniecības materiāliem

² Turpat

³ Atašienes vsk. novadpētniecības materiāli

⁴ Intervija ar Pēteri Višņevsku, 06.04.2008, personīgais arhīvs

⁵ Marijas Karasevas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁶ Jāņa Baira atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁷ Valfrīda Podnieka atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁸ Intervija ar Annu Indāni, 20.04.2008, personīgais arhīvs

⁹ 1949. gada 1. aprīļa pavēle Nr.534- no Brāļu Skrindu Atašienes vsk. materiāliem

¹⁰ Turpat

¹¹ Turpat.

6. 50.gadi -Andreja Dripes atmiņas

Saistībā ar 50. gadiem, skolas ilustrāciju sniedz A.Dripe. Izmainījās visa skolas dzīve- mācību priekšmeti, pulciņi, skolēnu ikdiena un sadzīve.

Rakstnieks Andrejs Dripe dzimis 1929. gadā, beidzis Rīgas 1. vidusskolu un 1949. g. Rīgas 4. vidusskolas pedagoģijas klasi¹. Tā kā daudzi pirmskara laika skolotāji bija krituši karā vai izsūtīti, trūka mācībspēku un lai palīdzētu atveseļoties izglītības sistēmai, pedagoģiskajās klasēs skolotāja diplomu varēja iegūt gada laikā.² Tāpēc arī Andrejs Dripe jau 19 gadu vecumā kļuva par skolotāju un pirmo pieredzi ar bērniem ieguva 1950./51. Atašienes centra skolā³ (*skat.attēlu Nr.39*).

Viņa grāmatā „Bez skaistas maskas”, kas veidota dienasgrāmatas veidā, ir daudz informācijas par 50. gadu Atašienes skolas skolēniem, skolotājiem, mācību apstākļiem. Saprotais, ka jaunam puisim, kas visu dzīvi nodzīvojis Rīgā, dzīve un darbs laukos sagādā lielas neērtības un paaugstina

¹Latviešu rakstniecība biogrāfijās. R.- 2003-155 lpp

² Dripe A.Bez skaistas maskas-3.-R.,1994- 11 lpp

³ Turpat

pašvērtējumu, kas jūtams Dripes nicinošajā tonī par lauku ikdienu: „Ardievu radio, elektriskā plītiņa un gludeklis!(..)Pretim dvesa provinces, pie tam vēl Latgales, dzīves līmeņa nabadzīgi drūmā elpa.”¹

Notikumi Atašienē raksturoti nodaļā „Atašienes gads”². Sākumā tiek raksturota stundu sadalīšana skolā- ka neskatoties uz to, ka trūkst skolotāju, ir nepietiekoši lielas algas, par ko skolotāju starpā sākušies strīdi, „berzēšanās un debates”³. Dripes audzināšanā iedod 4. klasi, viņam jā māca latviešu valoda, aritmētika un zīmēšana visās klasēs, kopā nedēļā 22 stundas- mācību komplekts 24 stundas⁴ (skat. attēlus Nr. 40; 41; 42). Dripes sievai Zigai audzināšanā iedota 1. klase, Dripes vārdiem sakot: „Redzēs, kā Ziga tiks galā ar tiem stulbenīšiem.”⁵

Pēc A. Dripes darba var spriest par to, kā izskatījās Atašiene 50. gadu sākumā: māju puduris ar divtornīgu baznīcu vidū, aptieka, rūpniecības preču veikals, diezgan plaša grāmatnīca un pārtikas veikals, maizi šad tad vedot no Krustpils.⁶

Skolotāju kolektīvs šajā mācību gadā Atašienes pirmajā latviešu septiņgadīgajā A.Dripes interpretācijā bija sekojošs:

- direktors Grietiņš. Mācību stāžs 38 gadi, labsirdīgs un gudrs, bet tajā pašā laikā hronisks dzērājs;⁷
- mācību daļas vadītājs Dubrovskis- glums tips, ar kuru jā māc sadzīvot.⁸ Konspektus un nebeidzamos plānus apstiprina bez izlasīšanas;
- Roberts Sala- cilvēks, kas dabū visu un izgatavo visu, kas tam nepieciešams. Skolēniem izgatavoja milzīgas šūpoles, kuras atcerējās arī skolotāja Bernāne. ⁹(skat.attēlu Nr.) Vācu okupācijas laikā bijis ieslodzīts Salaspils koncentrācijas nometnē, bet pārgērbies par apsardzes vīru, izbēdzis, pēc tam pārpeldējis Daugavu un slapstījies pa Daugavpils mežiem;¹⁰
- Šumska, vienīgā komjauniete un pionieru vadītāja- „iespējams, ka sūtīta ar uzdevumu novērot skolas gaisu;”¹¹

¹ Dripe A.Bez skaistas maskas-3.-R.,1994- 11 lpp

² Turpat

³ Turpat-12 lpp

⁴ Turpat

⁵ Turpat- 13 lpp

⁶ Dripe A.Bez skaistas maskas-3.-R.,1994- 14 lpp

⁷ Turpat- 21 lpp

⁸ Turpat- 21 lpp

⁹ P.Bernānes atmiņas.

¹⁰ Turpat- 22 lpp

¹¹ Turpat

- partijnieks Noviks- Atšienē plaši pazīstama persona. Pirms darba skolā viņš bija vietējās izpildvaras priekšsēdētājs, valdījis kā neierobežots tirāns, taču par izsūtīto mantas masveidīgu piesavināšanos, atbrīvots no darba.¹ Par skolotāju bija strādājis Ulaņlaikos;²
- Skolotājas Spalviņa, Bernāne, Lejniece, Jokste, Ulāne.³

Mācību gada sākumā Dripem kopā ar citiem skolotājiem bija jādodas uz skolotāju konferenci Krustpilī (40 km attālumā). Vilciens bijis pārpildīts, konferences dalībnieku paredzētā koplīme izrādījās tikai tukša klase ar salmu kaudzi. Runās un referātos tiek slavēts Slaļins, komjauniešu vadošā loma, uzstājās arī izglītības ministra biedrs Miķelsons, kas skolotājiem stāstīja par galvenajiem pildāmajiem uzdevumiem jaunatnes audzināšanā:

1. jāsadarbojas ar kolhoziem;
2. kvalifikācijas celšana un smelšana no marksisma- ļeņinisma zināšanu krātuves;
3. jāpanāk, lai visi skolas vecuma bērni pirmajā septembrī būtu skolā.⁴

Kā atzīst Dripe, Atašienes skolai šī konference atnesusi tikai ļaunumu, jo uzstājoties debatēs, mācību daļas vadītājs Jānis Dubrovskis negatīvi izteicies pats par savu pārvaldīto skolu, sakot, ka visi tikai dzenas pēc naudas un neviens nav strādājis. Pēc viņa runājis skolotājs Grietiņš un aizstāvējis pamatskolu, sakot, ka pats Dubrovskis ir tas, kas dzenas pēc naudas⁵. Šis starpgadījums parāda to, cik sarežģītas bija skolotāju savstarpējās attiecības, ka vienotu viedokli atrast nebija iespējams, kas noteikti iespaidoja arī mācību darbu. Pēc konferences sākušās mācības, kas jaunajam skolotājam bija liels pārbaudījums. Salīdzinot ar 20.-30. gadu periodu, kad skolotāju starpā šādu problēmu nebija, skolas mikroklimatu var raksturot kā ļoti saasinātu.

Visas pārmaiņas, kas notikušas tieši ideoloģijas ziņā, mācību priekšmetu izmaiņas, iepriekš veiktā „aizmiršana” noteikti atstāja iespaidu uz skolotāju psihi un bieži bija jāpārkāpj saviem principiem, lai darbs skolā nekļūtu par spaidu darbiem. Saprotais ir arī Dripes sašutums par neērtajiem sadzīves apstākļiem, kas valdīja visur, naudas trūkums, taču jāsaprot tā laika apstākļi un iespējas- nevar sagaidīt vairāk, kā ir iespējams.

Skolēnu apzināšana un vecāku pierunāšana laist bērnus uz skolu tika panākta, sadalot mikrorajonus apkārt skolas teritorijai, lai ar parakstu vecāki apliecinātu to, ka bērni patiešām tiks sūtīti uz skolu: „Pirmais septembris. Neskatoties uz visu apbraukāšanu, laba daļa skolēnu nav ieradusies. Tūliņ pēc stundām jābrauc par jaunu stādīt aktus. Atkal nefīrās būdas, atkal bezgalīgās

¹ Turpat

² Turpat

³ Turpat

⁴ Turpat- 15 lpp

⁵ Dripe A. Bez skaistas maskas-3.-R.,1994- 16 lpp

runas un bēdu stāsti. Sākas skolnieku ikdienu, un nekas nav tā kā vajadzētu. Programmu arvien vēl nav, daudzu grāmatu trūkst, krīta nav, solu nepietiek. Manā klasē katrā solā sēž pa trīs pat četri bērni. Nereti skolā ārdās visādi partijas pārstāvji.”¹ Dripe braucis ar velosipēdu „galvenokārt pa purva celiņiem, grāvmalām un lopu izmīdītām dūkstīm”.² Sevišķi braucot pa nabadzīgākajām lauku sādžām, piepūle bija gan fiziska, gan garīga- redzot postu, nefīrību, nabadzību.

Lielākoties bija tā, ka skolēniem smags darbs bija jāstrādā gan mājās, gan skolā- palīdzot kolhoziem: „Astoņus deviņus gadus vecs puiselis vai meitene te jau strādā lielo darbus. Ar viņa aiziešanu ģimenei zūd atspajds. Parasti tieši mātes ir tās, kas ir pret skolā sūtīšanu, bet tad ģimenes galva, lai izrādītu savu pārkumu, nereti maina agrāko pozīciju un viņas izlamā.”³ Tā kā Atašienes pagasts platības ziņā ir lielākais pagasts Jēkabpils rajonā, apbraukāt visas sādžas un lauku sētas bija patiešām smags darbs. Lauku dzīvi Dripe raksturo ar vairākām pazīmēm:

1. nabadzība;
2. vienā mājā dzīvo vairākas ģimenes;
3. nefīrība;
4. bērnus vecāki skolā laist negrib, jo ir jāiet ganos un jāstrādā kolhozā;
5. pret skolotājiem izturas ļoti pieklājīgi un ar lielu cieņu, tas palicis mantojumā no neatkarīgās Latvijas laikiem.⁴

Dripe raksta arī par padomju ideoloģiju un uzlikto pienākumu smago nastu: „Darbs skolā paliek idiotisks. Sevišķi tas sakāms par talkām. Ir pieņemts lēmums, pat neskatoties uz laika apstākļiem, ganrīz katru dienu iet ar skolēniem palīgā kolhoziem. Pirms pāris dienām biju linu plūkušanas talkā, rīt iesim atkal. Skolnieki pagājušajā reizē lietū izmirka līdz ādai, sagandējot savas pēdējās kaut cik ciešamas drēbes. Otrā dienā turpat puse neieradās skolā. Un nabaga Grietiņš nezina, kur sprukt. Lai izpatiktu partijai un vadībai, viņš darītu nezin ko, bet no otras puses viņu lād un lamā. Vecāki nāk uz skolu, raud un raud, jo te jau neesot mācību iestāde, bet gan darba nams. Kolhoza „Komunisma ceļš” priekšsēdētājs Lejiņš talkas laikā aizveda direktoru uz veikalu un piedzirdīja. Pēc tam viņu vadāja ar drošku apkārt un rādīja skolēniem: „Redziet, kāds ir jūsu direktors!” Dažkārt paliek žēl šīs vecās pedagogu dzimtas. Visu mūžu viņi ar sievu ir veltījuši šim darbam, bet pašreiz patiešām te vairs neder. Mūsu laikos, lai kaut ko panāktu, vajag gluži citādākus cilvēkus.”⁵

Šajā citātā ļoti labi var redzēt un just varu maiņu- un cilvēka traģēdiju, kad sabrūk iepriekšējā dzīve, un jaunajai nepietiek spēka mainīties un pielāgoties, sevišķi komunisma režīmam. Kolhozos

¹ Turpat- 17 lpp

² Turpat

³ Turpat

⁴ Dripe A.Bez skaistas maskas-3.-R.,1994- 24 lpp

⁵ Turpat-24 lpp

raža iet bojā masveidīgi, nav nekāda darba prieka- neglābjamo vēlas glābt ar bērnu darbu, piemēram, Dripes sievas klasei bija jāceļ no zemes sapuvušas auzas, kas jau pilnīgi ieaugušas zemē un no kurām pat pakaiši nesanāk- un par šo muļķīgo darbu visvairāk dabūja ciest tieši skolotāji, jo vienkāršie iedzīvotāji uzskatīja, ka tieši skolotāji ir tie, kas izdomā tamlīdzīgus darbus, lai vēl vairāk apgrūtinātu bērnu dzīvi.¹

Kā piemēru Dripe min arī linu plūksanu: „Lauks vienā ūdenī un pieaudzis ar spradžiem un nezālēm. Paši kolhoznieki tam klāt neķeras, zina, kur atrast muļķus. Kauns bērniem acīs skatīties. Bet no partijas nāk nemitīgi norādījumi pāraudzināt vecākus un iedvesmot bērnus. Mājās skolnieki atnāk pārsaluši, nobridušie, dažs līdz savai būdai gājis vai 10 kilometru. Tie, kas dzīvo skolas internātā, salst zem plānajām segām, jo pils ir auksta. Malkas nav un nebūs. Bet otrā dienā mēs no viņiem prasām teicamas zināšanas.”² (*skat. attēlu Nr. 43*)

Dripes darbā minēti svarīgākie svētki- Komjauniešu vakars, Oktobra revolūcijas svētki, kas nostājušies 15. maija un 18. novembra vietā.³

Skolotājiem bija lielākais aģitatoru un komunisma celšanas pienākums sabiedrībā- Dripe tika ievēlēts par gaidāmo vēlēšanu iecirkņa sekretāru. Galvenie uzdevumi:

1. jāgatavo aģitpunkta lozungi;
2. katru dienu jāapmeklē vēlētāji;
3. jāiekasē biedru naudas arodbiedrībai;
4. jāpārraksta pedagoģisko sēžu protokoli;
5. jāgatavo referāts vēlētāju sapulcei;
6. jānokrāso dēlīši un jāuzzīmē burti ceļa rādītājam uz aģitpunktu;
7. jā sastāda vēlētāju saraksts;⁴

bez tam vēl jāpaveic skolotāja darbi:

- jā sastāda ceturkšņa darba plāni;
- katru vakaru jāuzraksta četri pieci stundu konspekti;
- jā sastāda audzināšanas plāns;
- jā iesniedz individuālās kvalifikācijas celšanas plāns;
- jā sagatavo jauns lozungs klasei;
- jā iesniedz seši noraksti atestācijas komisijai;
- jānotur pionieru posma sapulce;

¹ Turpat- 24 lpp

² Turpat- 28 lpp

³ Dripe A. Bez skaistas maskas-3.-R., 1994- 29lpp

⁴ Turpat

- jāapstaigā mikrorajons un jāsavāc ziņas par 15-25 gadus veciem jauniešiem, kuri nav beiguši pilnas septiņas klases.¹

Par valdošo tēzi, ka neviens darbs nav tik cienījams, kā padomju pedagoga darbs, Dripe pat nespēj vairs pasmieties: „Skolotājs ir kā nodzīts zirgs, uz kura jāb visi, kuru komandē, kura rokās iegruž visvisādus darbus un beigās, lai kā tie būtu paveikti- izlamā. Katrs pagasta amatvīrs var uz skolotāju izgāzt dusmas, un to apmelot. Īpaši izceļas partijnieki, kas, cik vien var, uzgrūž savus pienākumus uz skolotāju pleciem.”²

Skolotājam nebija neviena aizstāvja, nebija kur sūdzēties.

Tieši darbs kolhozos bija svarīgākais mācību procesā, kā to norāda Dripe un arī citi skolotāji.³ Skolas direktors Grietiņš, partijnieks Noviks un Dripe tiek norīkoti uz kolhozu „Padomju Zalāni”: „Skolā vistrakākais ir skolēnu skaits- katru dienu nāk arvien jauni klāt. TIN tbilde uz sūdzībām- tieciet paši galā!”⁴ Par bērniem Dripe saka skarbus vārdus: „Bērni visumā ir dumji, daži pat lāgā lasīt neprot.”⁵ Vienīgais Dripes glābiņš- nezūdošais skolotāja Salas optimisms un skaistā Marinzejas apkārtnē: „Saules riets pār ezera spoguļi, spilgti sārtās mākoņu pūkas un vecā parka milzīgie koki, kas stādīti gadsimtus pirms manis. Skaisti!”⁶

Dripe kopā ar citiem skolotājiem dzīvoja smagos apstākļos bez kurināmā un ar plīti pagalmā: „Tie, kuriem būtu jābūpējas par kaut mazākām skolotāju ērtībām, nedara neko, vai arī nespēj izdarīt(...) Un pie tā visa no mums grib prasīt dubultu un pie tam vēl teicamu darbu.”⁷

Nereti bija tā, ka vecāki bērnus uz skolu nevarēja palaist tikai tāpēc, ka nebija naudas ne apaviem, ne apģērbam, ne jebkādiem mācību līdzekļiem. Anna Indāne atceras, kā mamma pēckara gados audusi drēbes un kurpnieks no auduma gatavojis kurpes. Skolai bijusi tikai viena kleita.⁸

Dripem ļoti patika medības, dažkārt viņš bērnus izmantoja kā takšeļus- ņēma kā dzinējus. 80. gados Dripe jau runāja savādāk, ka bijusi cieņa pret skolotājiem, bijis humora pilns.⁹

Topošais rakstnieks Atašienē nodzīvo tikai vienu gadu, turpinot mācīt citās skolās, arī Cēsu nepilngadīgo kolonijā. Viņš ir viens no pirmajiem, kas grāmatās attēloja jauniešu dzīvi ieslodzījuma vietās, un grāmatas guva milzu popularitāti.

¹ Turpat – 30 lpp

² Turpat- 30 lpp

³ Turpat- 21 lpp

⁴ Dripe A. Bez skaistas maskas-3.-R., 1994- 19 lpp

⁵ Turpat- 20 lpp

⁶ Turpat

⁷ Turpat- 21 lpp

⁸ Intervija ar Annu Indāni, 20.04.2008

⁹ Intervija ar P. Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

1962. gadā Dripe izdeva bērniem paredzētu grāmatu „Četri ceturkšņi”¹, kurā attēlotā skola pilī, apkārt esot mežiem, stipri atgādina Marinzejas pili.

Dripes atmiņas par darbu Atašienē ir skarbas un neglaimo, bet tajās atspoguļota realā situācija un uzskatāmi redzams, cik grūts darbs bija skolotājiem un skolēniem bija pēckara gados un kāds bija stāvoklis ne tikai Brāļu Skrindu pamatskolā, bet arī pagastā kopumā.

„Arvien vairāk nožēloju, ka esmu kļuvis padomju laika skolotājs. Tieši skolotājam visvairāk jāsaskaras ar šo krievu politikas nejēdzību un viņu vēl vairāk spiež šo nejēdzību propagandēt. Nelaimīgs un nepateicīgs darbs. Kur vien esmu bijis, visur par komunistiem ņirgājas un smeļ vai arī aiz bailēm klusē. Atašienes „orators automāts” Kronis domā, ka kolhozā vēl esot atsevišķi budziski elementi un „podkulačņiki”. Pa šiem gadiem tieši vienkāršie iedzīvotāji ir kļuvuši padomju varas ienaidnieki un citādi tas arī nevar būt. Ir jābūt stulbam vai aklam varas kalpam, lai tāds nebūtu. Partijnieku lielais vairums arī ir stulbi un akli un kuri tādi nav, tie paši cieš ne mazāk, tikai bailes viņus spiež pūst vienā stabulē.”²

Pēckara gados būtiska uzmanība tika pievērsta revīzijām, atklātajām stundām, burtnīcu tīrībai, stundu plāniem utt. Stundu analīze no protokola Nr. 45 : „Krievu valodu II b klasei māca skolotāja Gudrā. Skolotāja stundai gatavojas un vada pēc konspekta. Stunda metodiski pareiza. Trūkumi: skolotāja vāji pārvalda krievu valodu, visiem skolēniem nebija tintnīcu. Burtnīcas tīras, vairāk vērtības jāpiegriež glītrakstīšanai un aizliegt rakstīt ar nepiemērotām spalvām.”³

Šim faktoram lielu vērtību piegriež arī Dripe: „No Krustpils atgriezās skolotāja Jokste, viņai tur bija jādod atskaite par mācību un audzināšanas darbu(...) Visu laiku bijis jāklausās par nepārtrauktās lamās, apvainojumos, pārmetumos. Gandrīz visām skolām pateikts, ka darbs nekur neder, ka nav nekādas komunistiskās audzināšanas.”⁴

1951. gadā izdots jauns rīkojums, kas atļauj sodīt skolotājus ar cietumu un administratīvi, ja partija atdzīst viņa darbu par neapmierinošu.

Tomēr jebkurā laika posmā skolotājam ir jāveic svarīgākais pienākums- jaunās paaudzes audzināšana, ko atzīmē arī Dripe: „Dažreiz liekas, ka mana klasīte atsvēr visas piedzīvotās nepatīkšanas.”⁵ Tā ir skolotāja, kā kultūras nesēja sūtība pasaulē.

¹ Latviešu rakstniecība biogrāfijās. R.- 2003-155 lpp

² Dripe A.Bez skaistas maskas-3.-R.,1994-41 lpp

³ 1952. gada protokols Nr.45- Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli

⁴ Turpat- 40 lpp

⁵ Dripe A.Bez skaistas maskas-3.-R.,1994-42 lpp

Lielu prieku bērnos 50. gadu sākumā radīja skolotāja Sola uzbūvētais rats- karuselis skolas pagalmā, ko atcerējās arī skolotāja Paulīne Bernāne, kas strādāja kopā ar A.Dripi¹ (*skat. attēlu Nr. 44*).

Skolas ikdiena turpinājās (*skat. attēlu nr. 45*). Klāt nāca jauni mācībspēki, Atašienes centra skolu beidza arvien vairāk skolēnu, izglītības un kultūras evolūcija Atašienes pagastā turpinās vēl joprojām.

50. gadi bija lielais pārmaiņu laiks, kad nostabilizējās jauns skolotāju kolektīvs, atkal atsākās ļoti aktīva kultūras dzīve, tikai šoreiz citādākā griezumā. Bija ļoti smagi pārvarēt kara gadus, lai pēc tam vēlreiz būtu jāiziet cauri deportācijām, kas uzreiz pamudināja arvien vairāk Atašienes iedzīvotājus stāties kolhozos. Skolēni un skolotāji bija tie, kas nesa pagastā komunismu- skolotāji kā aģitatori, kas atkarīgi no augstākajām varas iestādēm katrā sīkumā.

¹ Intervija ar P.Bernāni, 12.04.2008, personīgais arhīvs

Nobeigums

Sākoties atmodai Latgalē, latgalieši aizvien nopietnāk sāka pievērsties izglītībai, dibinot skolas un veidojot inteliģenci, kas varētu aizstāvēt latgaliešu intereses, valodu, tiesības. Tika izdoti laikraksti latgaliešu valodā, kas mudināja mācīties un pilnveidoties. Lielu lomu ieņēma Pēterburga, kur pulcējās izglītotie latgalieši- Trasūns, Rancāns, Skrindas u.c. Vairākums no tautas tradīciju saglabātājiem bija mācītāji. Visi notiekošie procesi Latgalē 19. gs. beigās, 20. gs. sākumā, protams, ietekmēja arī Atašienes iedzīvotājus, lai gan Atašienes zemnieku bērniem iespējas mācīties radās tikai no 1904. gada, kad tika dibināta skola Marinzejas pils teritorijā, kas darbojās apmēram gadu.

Pirmā mācību iestāde tuvākajā apkaimē bija Stirnienes pamatskola, kas dibināta 1866. gadā Latgales atmodas laikā, kas atradās 15 km attālumā no Atašienes pagasta centra. Tajā mācījās turīgāko Atašienes zemnieku bērni. Ievērojamākie skolēni, kas kļuva zināmi visā Latgalē bija inženieris Jezups Grandāns, brāļi Jānis un Jezups Višņevski, priesteris un militārists. Viņi arī mācījās Pēterburgā, un kontaktējās ar Trasūnu, Platpieri, kuri vairākas reizes apciemoja Višņevskus Atašienē.

Līdz 1920. gadam skolas Atašienē darbojās ar pārtraukumiem- par šo laika periodu trūkst informācijas, tikai pēc kara atsākās normāls mācību ritms. Atašienes pagastā 20. un 30. gados bija 6 skolas: Brāļu Skrindu 6. klašu pamatskola, Drivnieku pamatskola, Atašienes pamatskola, Vilkāju pamatskola, Krievu bērniem bija skola Buntikos. Katrs bērns varēja izvēlēties sev tuvāko un ērtāko. Ļoti būtiska loma ir ticības mācībai, katrs rīts skolās sākās ar lūgšanām, un nedrīkstēja pārkāpt Dieva baušļus.

Baznīcai un reliģijai bija būtiska loma, ko apliecina tas, ka Atašienē 30. gados bija 50 cilvēku liels baznīcas koris, savs ērģelnieks, cilvēki baznīcu apmeklēja katru svētdienu.

1924. gadā Marinzejas pilī iekārto vislielāko skolu Atašienē- Zalānu tautskolu, kas 1926. gadā kļuva par Brāļu Skrindu pamatskolu. Marinzejas pils atkal, tāpat kā muižas laikos, kļuva par pagasta kultūras centru. Nosaukums dots par godu brāļiem Antonam un Kazimiram Skrindām, kas bija aktīvi Latgales atmodas dalībnieki, un tika ļoti godināti. Bijušie skolēni pozitīvi novērtē skolotāju darbu- viņi bijuši stingri, pratuši iemācīt tā, ka pat sirmā vecumā var atcerēties vēstures faktus, un Monika Veikšina, kurai nākošgad paliks 100 gadi, varēja bez problēmām noskaitīt skolotāja Bērzkalna mācīto dzejoli. Daudzi no skolotājiem Atašienes skolās mācījuši lielāko mūža daļu- Bērzkalni, Poči, Zobena, Lācgalve, Ērgle uc. Skolotāja profesija bija ļoti godājama un daudzpusīga, taču par to viņi saņēma atbilstošu samaksu, dzīvokļus, dažreiz varēja atļauties algot mājkalpotājus.

Salīdzinot ar mūsdienām, liels bijis skolēnu skaits- 30. gados aptuveni 500 skolēni visās pagasta skolās kopā. Pašlaik Atašienes vidusskolā mācās 150 skolēni un tā ir vienīgā skola pagastā.

Skola vienmēr ir bijusi pagasta kultūras dzīves centrs. Tur noritēja dažādi kursi, spēlēja teātri, bija rokdarbu pulciņi, darbojās koris, atzīmēja baznīcas svētkus un valsts svētkus. Sevišķi plaši atzīmēja 18. novembri, pēc 1934. gada apvērsuma 15. maiju.

Pēc 1934. gada mazliet mainās skolas ikdiena- zālē goda vietā stāvēja Kārļa Ulmaņa attēls, skolotāji stājas aizsargu organizācijā, aktīvāk darbojās 30. gadu sākumā dibinātā mazpulku organizācija. Aizsargu organizācija bija ļoti spēcīga, dažādās sacensībās gūstot godalgotas vietas, par ko vislielākais nopelns skolotājam Počam.

Okupāciju laikā Atašiene un skolas Atašienē pārdzīvo nenovēršamas pārmaiņas, kas uz laiku laikiem atstāj iespaidu uz Atašienes izglītības sistēmu. No plaukstoša pagasta un spraigas dzīves skolā, tā kļūst par komunistiskās ideoloģijas izpausmes vietu.

Kara laikā skolā mācības bija saīsinātas. 1944. gadā Marinzejas pilī evakuējās Rēzeknes slimnīca, tika izpostīti mācību materiāli, arhīvs. Pēc kara situācija bija ļoti smaga- valdība nabadzība, skolā mācības notika nepiemērotos apstākļos, bet neskatoties uz to, tieši pēckara gados klasēs bija vislielākais skolēnu skaits, reizēm pat 50 skolēnu. Jāiesaistās kolhozos, komjaunatnē un pionieros.

1949. gada 25. marta deportācijas skāra arī Atašienes centra skolu- tika izvesti 10 skolēni, kas atstāja nezdzēšamu iespaidu uz skolasbiedriem un aktīvāku „vēlmi” iesaistīties kolhozos.

50. gadus savā darbā „Bez skaistas maskas” apraksta rakstnieks Andrejs Dripe. Viņš parāda Atašienes skolotājus un skolēnus ļoti negatīvā gaismā, taču tā ir skarbā realitāte, kas bija visā Latvijā- nabadzība, slimības, darbaspēka trūkums. Piespiedu darbs kolhozos, marksisma mācīšana un Staļina slavēšana kļuva par skolotāju ikdienu. Daudzas nabadzīgāko lauku ģimeņu atvases mājās bija būtisks darbaspēks, un smaigais darbs kolhozos bija smaga nasta. Taču apbrīnojama ir pašu bērnu vēlme mācīties par spīt jebkuriem apstākļiem.

Bakalaura darba mērķis aplūkot kultūras tendences un izglītības iespējas Atašienē no 20.gs.20. gadiem līdz 20. gs. sākumam, uzskatāms par paveiktu, arī uzdevumi izpildīti. Hronoloģiskā atkāpe darba sākumā bija absolūti nepieciešama, lai parādītu, kā sākās procesi, kas neatgriezeniski turpinājās visu starpkaru periodu, un tika brutāli pārtraukti pēc II pasaules kara, jo atrauti un nesaistīti ar cēloņiem, nevar analizēt nevienu vēsturisko notikumu.

Vārdus „kultūra” un „izglītība” Atašienes pagastā 20.-50.gados var lietot kā sinonīmus. Kā zināms, vienas konkrētas kultūras definīcijas nav, un Atašienē analizējamajā laika periodā abus vārdus patiešām var lietot līdzvērtīgi, jo tieši izglītības centri bija arī kultūras centri- izglītības

iestādes bija tās, kas „apgaismoja” pagasta iedzīvotājus, sākot no viselementārākajām lietām- lasīt un rakstītprasmi, beidzot ar teātri, zaļumballēm, 50. gados esot kā lielākie komunisma aģitatori.

Avotu un literatūras saraksts

Nepublicētie avoti

1. 1945. gada Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas gada pavēļu grāmatas
2. 1946. gada 30. aprīļa pedagoģiskās sēdes protokols- no Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāliem
3. 1947. gada 12. septembra pedagoģiskās sēdes protokols Nr.7- no Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāliem
4. 1949. gada Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas rīkojumi
5. 1949. gada 1. aprīļa pavēle Nr.534- no Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāliem
6. 1949. gada 15. februāra pedagoģiskās padomes sēdes protokols-no Brāļu Skrindu Atašienes vsk. novadpētniecības materiāliem
7. 1942. gadā izdots LU Ignata Baloža (dzimis 1916. gadā) atestāts- no Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāliem
8. Agneses Mikažānes atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
9. Antona Zalāna atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
10. Bronislavas Krūmiņas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
11. Jāņa Saulīša atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
12. Martas Bataragas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
13. Olgas Brokas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
14. Konstancijas Kozuliņas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
15. Staņislava Podnieka atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
16. Valfrīda Podnieka atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
17. Veltas Lācgalves atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
18. Veronikas Kļaviņas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
19. Veronikas Srtenbergas atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
20. Jāņa Baira atmiņas, Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli
21. Intervija ar Eliašu Bernānu (dzimis 1921. gadā), 12.04.2008, personīgais arhīvs
22. Intervija ar Annu Indāni (dzimusi 1931. gadā), 20.04.2008, personīgais arhīvs
23. Intervija ar Paulīni Bernāni (dzimusi 1923. gadā), 12.04.2008, personīgais arhīvs
24. Intervija ar Moniku Veikšīnu (dzimusi 1909. gadā), 05.04.2008, personīgais arhīvs
25. Intervija ar Pēteri Višņevski (dzimis 1936. gadā), 06.04.2008, personīgais arhīvs
26. Intervija ar Ģertrūdi Tūmiņu (dzimusi 1921. gadā), 05.04.2008, personīgais arhīvs

27. Intervija ar Mariju Višņevsku (dzimusi 1934. gadā), 05.04.2008, personīgais arhīvs
28. Intervija ar Ritu Senkovu (dzimusi 1932. gadā), 27.04.2008, personīgais arhīvs
29. Fotografijas no Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas novadpētniecības materiāliem
30. Fotografijas no R.Senkovas personīgā arhīva
31. Fotografijas P.Bernānes personīgā arhīva
32. Fotografijas no A.Indānes personīgā arhīva
33. Stirnienes novadpētniecības muzeja materiāli
34. Varakļānu novadpētniecības muzeja materiāli

Publicētie avoti

1. Dripe A. Bez skaistas maskas-3.-R., 1994
2. Gailīte S. Viens vienīgs elpas vilciens.- R., 2000
3. Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, IV posms.-R., 1938
4. Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, III posms.-R., 1930
5. Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats 23.VII.1919-7.VII.1924.-R. (b.g.)
6. Zīdūns.V., Bērzmālis. Latgolīšu literature un tās ražotāji.(b.v.),1928

Literatūra

1. Latkovskis D. Nacionālā atmoda Latgalē .-Rēzekne, 1999
2. Latkovskis D. Nacionālā atmoda Latgalē II.-Rēzekne, 2002
3. Latviešu rakstniecība biogrāfijās.- R., 2003
4. Staris A., Ūsiņš V., Žukovs L. Skolas un izglītība Latvijā(1900-1920).-R.,2000
5. Žukovs L., Kopeloviča A. Pedagoģiskā doma Latvijā.-R.,1997

Prese

1. Apeļš. Bruoļi Skrindas//Latgales Škola,1925 (bez numura)
2. (b.a.) Kūru Pīteikumi //Latgales Škola,1935 (bez numura)

3. Cimbule I. Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolai – 90//Brīvā Daugava, 1994.gada 25. maijs
4. Gendejs S. Atašīnes bazneicas īsvēteišona//Katōļu dzeive.(b.g.)(bez numura)
5. Piļpuks J. Atašienes tumsoņa//Vorokļōnīts, 2001
6. V.Z. Sabiedriskā dzīve Atašienē// Latgales vēstnesis. Nr.30, 1937.03.15

Izmantotie interneta resursi

1. www.jmtehs.lv/images/Jekabpils.jpg, 21.04.2008
2. www.vietas.lv/index.php?p=15&fClass=30@=77, 01.05.2008

Pielikumi

1. attēls.

Jēkabpils rajona karte

www.jmtehs.lv/images/Jekabpils.jpg

2. attēls

Marinzejas pils (Mariensee) ir Atašienes zemnieku rokām. Īpašnieki- Borhu dzimta, cēlējs-grāfs Josefs Kazimirs Pēteris fon der Borhs. Marinzejas pils atradās Borhu īpašumā līdz 1911. gadam, kad to nopirka krievu grāfs Lariss Meļehovs, ir saglabājies pirkšanas līgums. Sākoties I pasaules karam, pils palika bez īpašnieka un tikai 1924. gadā, kad Marinzejas pilī ievietoja trīs mazās Atašienes lauku skoliņas, tā atkal atguva sākotnējo nozīmi. Skola pilī atrodas joprojām.

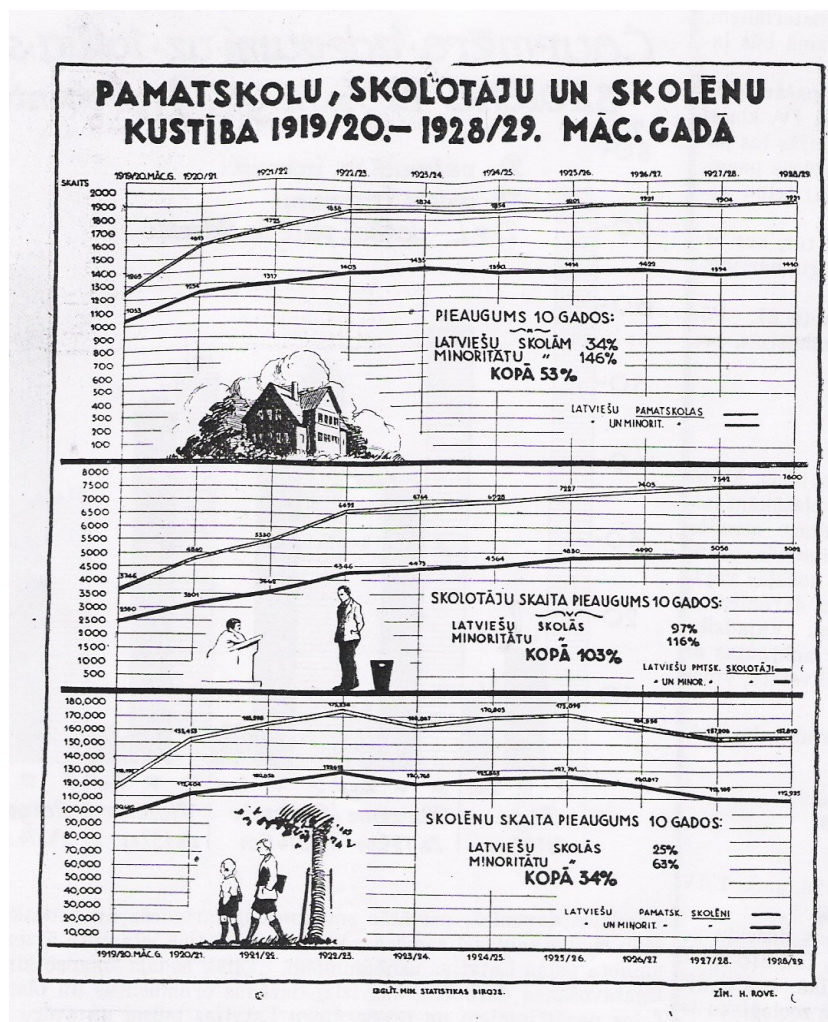
Jāzepa Višņevska foto, 2006. gada 16. jūnijs.

3.attēls

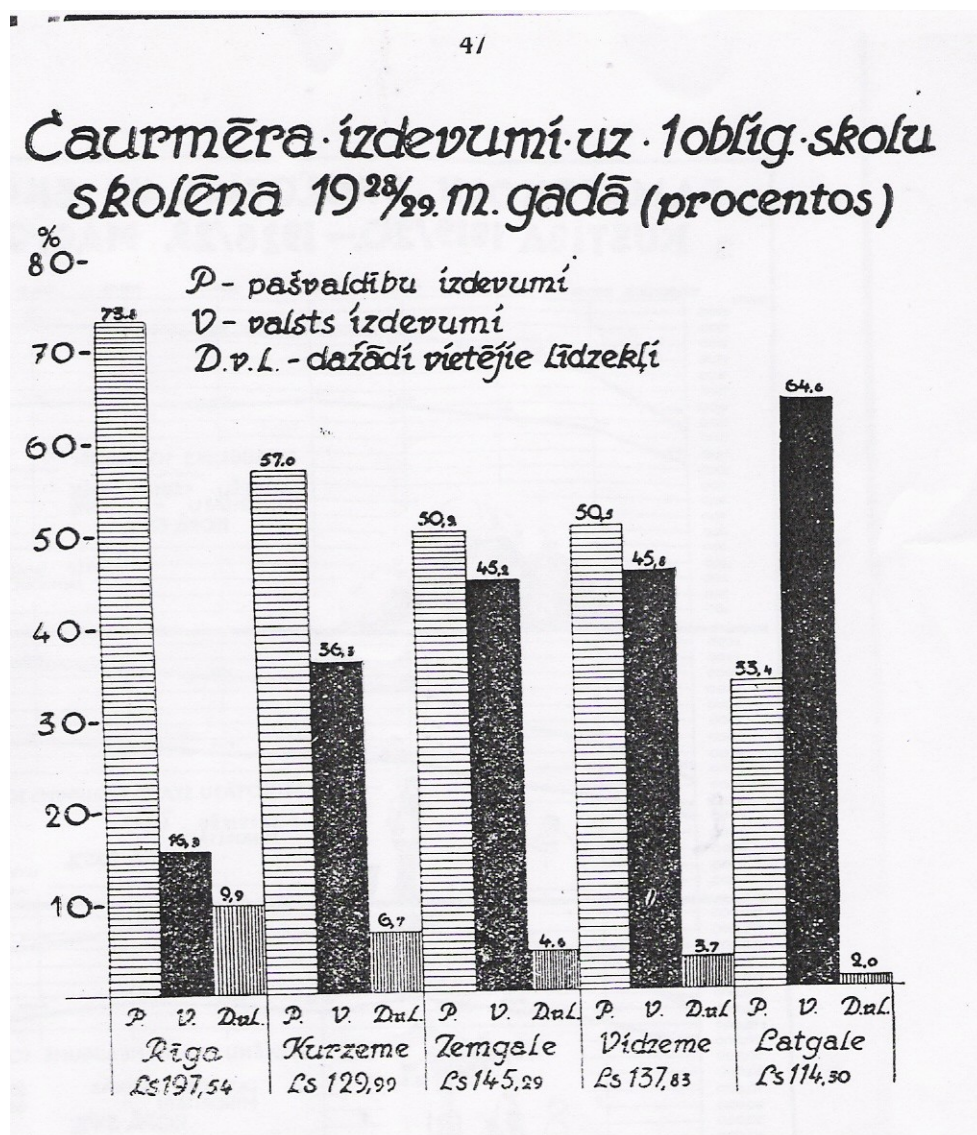
Diagramma par pamatskolu stāvokli 20. un 30. gadu mijā.

Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, III posms.-R., 1930-41 lpp
Pamatskolu, skolotāju un skolēnu kustība 1919./20.- 1928./29. mācību gadā.

4.attēls

Diagramma, kurā redzami pašvaldību, valsts, vietējo līdzekļu izdevumi vienam skolēnam. Izglītības Ministrijas skolu departamenta darbības pārskats, III posms.-R., 1930-42 lpp

5.attēls

Skola Nārtas-Stalidzānos. Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas novadpētniecības materiāli.
1947. gads. Skolotājas Vindēna un Bernāne. Autors nezināms.

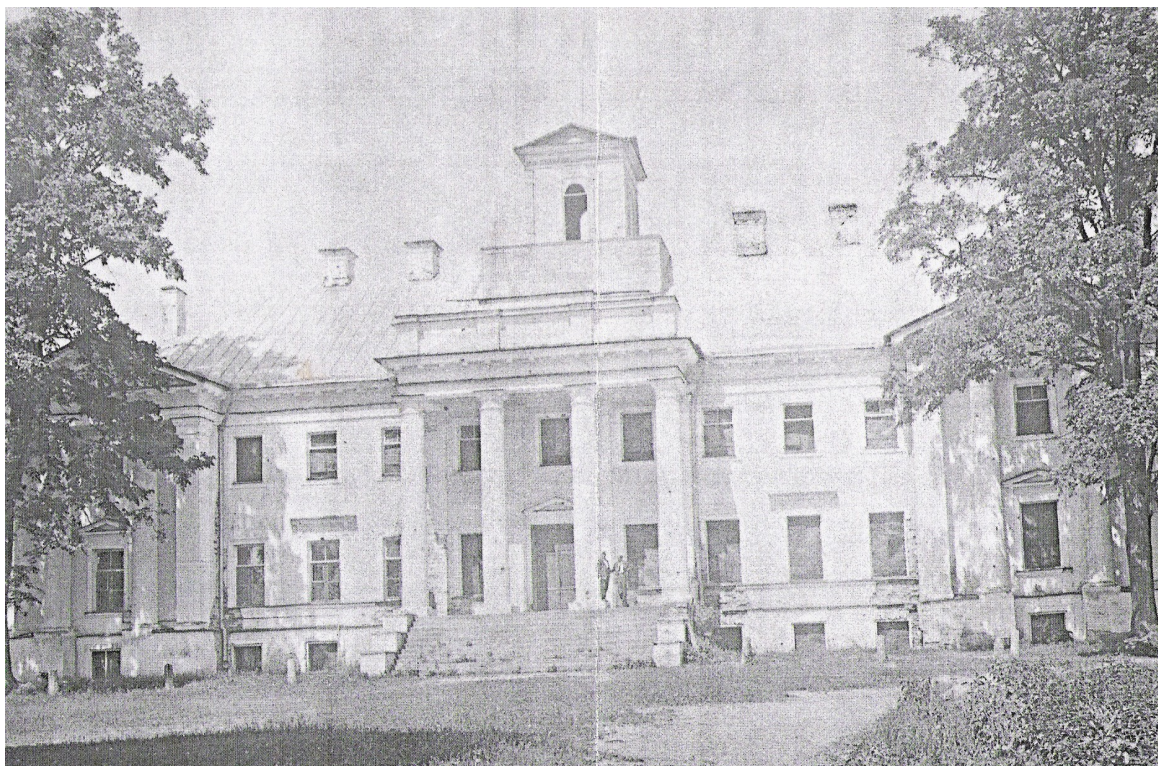
6.attēls

Skolas Atašienes pagastā. Fotografijas tapušas I pasaules kara laikā un 20. gados.
Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas materiāli. Autors nezināms.

7.attēls

Marinzejas pils. Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas novadpētniecības materiāli.
40. gadi. Autors nezināms.

8.attēls

Pils atrodas gleznainā vietā pie Marijas ezera. 20.gadi. Autors nezināms. Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolas novadpētniecības materiāli.

9.attēls

Rijnieku skola. Atašienes vsk. novadpētniecības materiāli. Centrā skolotājs Bēzkalns.
Pirms 1925. gada. Autors nezināms.

10.attēls

Nav zināms ne autors, ne uzņemšanas gads, taču redzams skolotājs Bēzkalns.

11.attēls

Brāļu Skrindu pamatskolas I klase, audzinātā- P.Ondrupa. 1932.gads. P.Bernānes personīgais arhīvs. Autors nezināms.

12. attēls

Brāļu Skrindu pamatskola 30. gados. P.Bernānes personīgais arhīvs. Autors nezināms.

13.attēls

Brāļu Skrindu pamatskolas sākumskolas klase- centrā audzinātāja P.Ondrupa. 1932.gads.
P.Bernānes personīgais arhīvs. Autors nezināms

14.attēls

Brāļu Skrindu pamatskolas koris, vadītājs- R.Bērzkalns (centrā). 1934. gads. Autors nezināms.

15.attēls

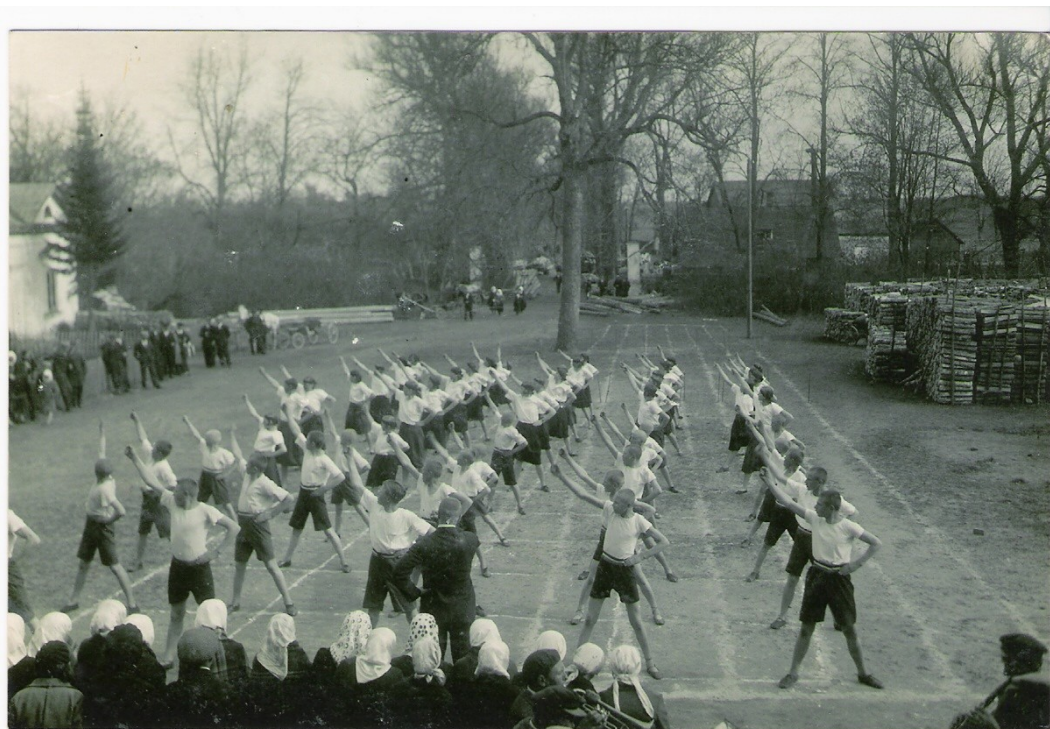
Brāļu Skrindu pamatskolas skolēni. 1931. gads. Autors nezināms.

16.attēls

Sabiedriskā dzīve Ulmaņlaikos. Atašienes vsk. novadpētniecības materiāli.

Vingrošanas parāde Brāļu Skrindu pamatskolas pagalmā. 30. gadu nogale. Autors nezināms.

17.attēls

Atašienes pagasta pašdarbība Mētrienā- aizsardžu rokdarbu kursu noslēgumā. 1937. gada 24. janvārī. R.Gruduļa foto.

18.attēls

Aizsardžu rokdarbu kursu noslēguma vakarā. Foto: A.Grudulis. 1937. gada 24. janvārī

19. attēls

Atašienes aizsargu organizācija ekskursijā uz Lietuvu. 30. gadi. E.Poča personīgais arhīvs.
Autors nezināms.

20.attēls

Atašienes aizsargu organizācija ekskursijā uz Lietuvu. 30. gadi. Centrā profilā- F.Počs. E.Poča personīgais arhīvs. Autors nezināms.

21.attēls

Atašienes muzikanti. 30.gadi. A.Indānes personīgais arhīvs. Autors nezināms.

22.attēls

Jāņu svinēšana. R.Seņkovas personīgais arhīvs. Autors nezināms.

23.attēls

Atāšienes Katoļu jaunatnes biedrība. Vidū, no kreisās puses mācītājs Jankovskis, blakus F.Počas. Eugenija Počas personīgais arhīvs. 30. gadi. Autors nezināms.

24.attēls

Bēres Atāšienes pagastā. R.Seņkovas personīgais arhīvs. 20. gadi. Autors nezināms.

25.attēls

Bēres Atašienes pagastā. R.Senkovas personīgais arhīvs. 20. gadi. Autors nezināms.

26. attēls

Kāzas 1934. gada 28. janvārī “Simsānu” mājās. Vārtu centrā uzraksts: “Lai krūtīs jums spars un idejas.” R.Senkovas personīgais arhīvs. Autors nezināms.

27.attēls

Atašienes aptieka.

1935. gads, foto no V. Eihenbauma kolekcijas. Autors nezināms.

28.attēls

Atašienes katoļu baznīca. www.vietas.lv/index.php?p=15&fClass=30@=77

29.attēls

Kāzas Atašienē. 30. gadi, autors nezināms.

30.attēls

Ļoti svarīgs notikums Atašienē bija baznīcas iesvētīšana. 30.gadi. Autors nezināms.

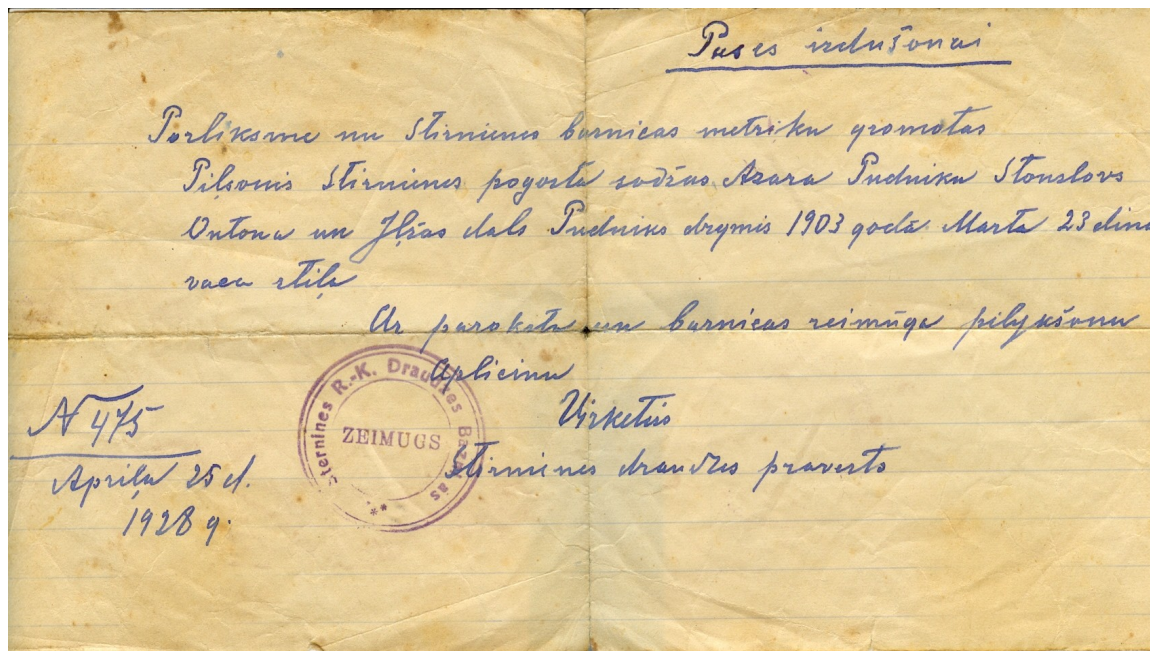
31.attēls

30.gadi. Autors nezināms. R.Seņkovas personīgais arhīvs.

32.attēls

Mācītāja izdots apliecinājums, ka Staņislavam Podniekam jāizdod pasi. 1928. gada 25. aprīlī.
Materiāls no autores personīgā arhīva.

33.attēls

Atašienes pamatskolas pionieri. 50. gadi. Autors nezināms.

34.attēls

Skolotāju kolektīvs 1942./43. mācību gadā. Atašienes vsk. novadpētniecības materiāli.

No kreisās: Voite, Lācgalve, Bērzkalne, Poča, Kozuliņa, Vilcāns, Cakule, Počs. Autors nezināms.

35. attēls

Salīdzinājumam fotogrāfija no 1934./35. mācību gada. Autors nezināms.

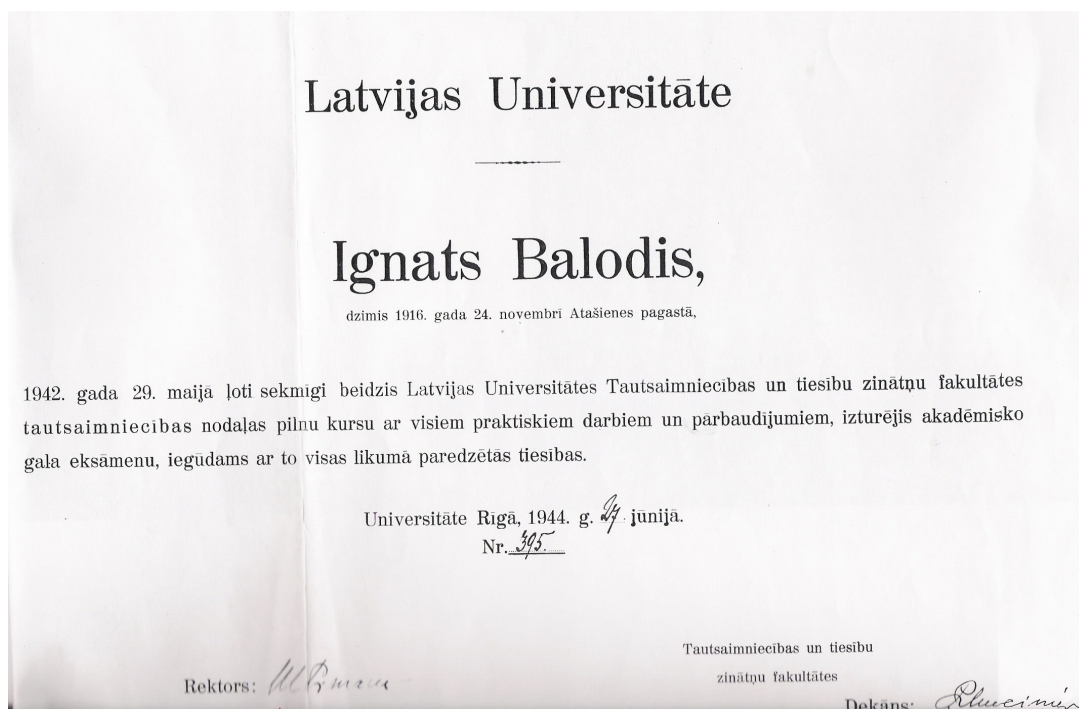
36.attēls

Ignats Balodis- pirmais LU absolvents no Atašienes. Atašienes vsk. novadpētniecības materiāli.
Fotogrāfija tapusi Rīgā, 1940. gadā Rudolfa Baloža fotostudijā.

37.attēls

Latvijas Universitātes 1944. gadā izdots atestāts. Brāļu skriņu Atašienes vidusskolas novadpētniecības materiāli.

38.attēls

Skolēnu pilnās klases pēckara gados. 50. gadi. Autors nezināms. Skolotāja Malčanova. Atašienes vsk. novadpētniecības materiāli.

39.attēls

A.Dripe apbraukājot mikrorajonu, lai savāktu vecāku parakstus. 50. gadu sākums.

Dripe A. Bez skaistas maskas-3.-R., 1994- 48 lpp

40.attēls

Pilnās klases 50. gados.

Dripe A. Bez skaistas maskas-3.-R., 1994- 18 lpp

41.attēls

Skolēni 50. gados. Autors nezināms.

42.attēls

A.Dripes klase Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolā. 50. gadu sākums.

Dripe A. Bez skaistas maskas-3.-R., 1994- 25 lpp

43.attēls

Skolēni linu plūkšanas talkā. 50. gadu sākums.

Dripe A.Bez skaistas maskas-3.-R.,1994- 25 lpp

44. attēls

Skolotāja Salas izgatavotais rats skolas pagalmā, ko atceras skolotāja Bernāne un grāmatā “Bez skaistas maskas” piemin A.Dripe. 50. gadu sākums.

Dripe A.Bez skaistas maskas-3.-R.,1994- 52 lpp

45.attēls

Skolotāji un absolventi 1952. gada 21. jūnijā. Autors nezināms. Foto no A.Indānes personīgā arhīva

